

BUITEN

5^e JAARGANG N°. 47.

ZATERDAG 25 NOVEMBER 1911.

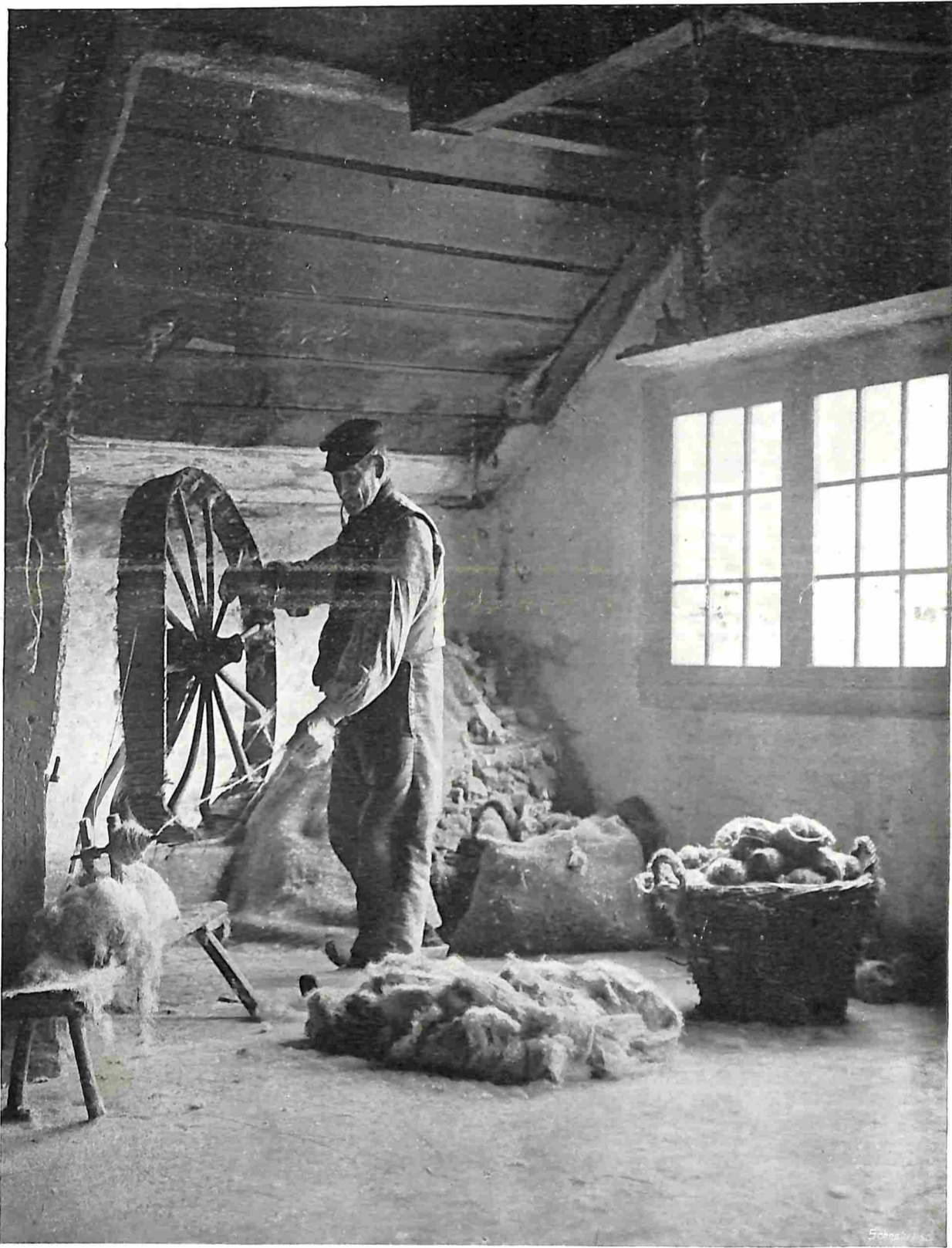

Foto Aug. F. W. Vogt.

KOEDEKSPINNER IN LAREN (N.-H.)

INHOUD:

KOEDEKSPINNER IN LAREN (N.-H.)	BLZ. 553
HOE DE WARE DEUGNIET TEN SLOTTE ALTIJD BELOOND WORDT (VERVOLG), NAAR GOBINEAU	554
DE BEUK, DOOR H. WITTE, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 556—558
BLIJENBEEK BIJ AFFERDEN (L.) (SLOT), DOOR A. F. VAN BEURDEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 558—560
DE HAZELROEDE IN EERE, DOOR SAN.	BLZ. 560
VARIA	560
NIEUWE THEORIËN OVER HET OPFOKKEN VAN KUIKENS, DOOR G. J. P. REPELIUS, GEÏLLUSTREERD	561
VRIENDSCHAP TUSSCHEN HEREMIETKREEFT EN EEN ZEE-ANEMONE, DOOR S. LEEFMANS, GEÏLLUSTREERD	562
PALLAS ATHENE (GEDICHT), DOOR JOANNES REDDINGIUS	563
EEN BELANGRIJKE ONTDEKKING OP HET GEBIED DER FOTOGRAFIE, DOOR J. S., GEÏLLUSTREERD	563

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografiscèn, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Hoe de ware deugnet ten slotte altijd beloond wordt.

(Vervolg).

BIBI Dschanem sloot haar voortreffelijken zoon in haar armen. En daar Mirza-Hassan dien dag tien sahabgrans bij het verkoopen van twee inktkokers ontvangen had, kon de halve nacht bij spijs en drank vroolijk doorgebracht worden.

Den volgenden morgen ging Gamber Ali zijn dienst ten paleize weder waarnemen.

Het gaat soms wonderlijk met de waarheid! Zij sluipt door de leugens heen, zonder dat men weet hoe. Dat de prins-stadhouder weldra naar Teheran zou vertrekken, bleek volkomen juist te zijn, alhoewel de jonge paleisdienaar er geen andere gronden voor gehad had dan die zijn phantasie hem leverde. Hij was zelf ten hoogste verbaasd toen zijn kameraden hem mededeelden, dat men binnen acht dagen zou vertrekken, daar de prins teruggeroepen was, ja zelfs reeds een opvolger had, een nieuw bewijs voor de welbekende wijsheid der regering.

Men geeft zich in het Oosten niet de moeite, de hooge regeringsbeambten nauwkeurig te controleren. Men benoemt ze en zendt ze naar hunne provinciën; zij innen de belastingen en houden er het grootste gedeelte van voor zich zelf onder voorwendsel, dat de oogsten slecht geweest zijn, de handel achteruit gaat en de openbare werken alle middelen verslonden. Men begint daarover maar geen nuttelooze disputeren en neemt aan wat zij zeggen. Doch na verloop van vier of vijf jaren roept men ze terug en vraagt, wat ze liever doen, rekenschap afleggen of een bepaalde som gelds betalen. Zij kiezen steeds het tweede; zoo neemt men hun dan de helft of twee derden van hetgeen zij bijeengegaard hebben weder af; het overschot besteden de teruggeroepenen aan geschenken aan den koning, de ministers, de dames van den harem, aan lieden van invloed; men geeft hun dan na eenigen tijd tegen billijken prijs eene andere provincie, en alles gaat van voren af aan. De voordeelen dezer methode loopen spoedig in het oog. De bevolking is ten eerste verheugd als er weer een stadhouder afgezet wordt en de stadhouders brengen hun leven er mee door, zich te verrijken en sterven ten slotte in armoede, zonder er aan gedacht te hebben dat dit onvermijdelijk het einde moet zijn. De hooge regering eindelijk bespaart zich de zorgen der contrôle en tactlaaze twisten met hare bermbten.

Er was dus niets bijzonders in, dat de prins-stadhouder van Schiras uitgenoodigd werd, de Zuilen des Rijks, d. w. z. de hooge regering, uiteen te komen zetten, hoe alles gegaan was.

Toch was het een zware tijd dien hij door te maken had, want hij wist niet vooruit, wat men hem zou afnemen.

Nog vóór het aanbreken van dag was de huishofmeester gevluht, eenige waardevolle zaken als herinnering medenemend. De opperste der tapijtleggers, aangaande de toekomst onzeker, liep bedrukt rond. De kamerdienaren fluisterden. De stalknechts echter, de bediende en de soldaten, die niets te verliezen hadden, waren huiten zichzelf van vreugde, omdat ze ergens anders zouden heengaan. Ieder oogenblik verdween het een of andere voorwerp, dat men een maand later in een winkel op den bazar zou hebben kunnen terugvinden.

Wat het volk van Schuras aangaat, het jubelde op het hooren van het nieuws als een waanzinnige. Overal prees men de rechtvaardigheid en goedheid des konings; men vergeleek hem met Nuschirwan, een oud koning, wien men in Perzië deugden toeschrijft, die men in zijn tijd ongetwijfeld een ander zal hebben toegeschreven. In de bazar en zijn omgeving schoten de spotlieders als paddestoelen op.

De opperste der tapijtleggers nam Gamber Ali ter zijde. Mijn zoon, zeide hij, gij ziet dat ik het druk heb. Ik moet de tenten voor de reis in orde brengen, de muidieren laten beslaan, kortom, ik heb geen tijd om voor mijn eigen zaken te zorgen. Hier hebt gij een aanwijzing op acht tomans, door den schrijver van het arsenaal, Mirza-Gaffar, onderteekend. Hij woont op het Groeneplein, links, naast de put. Ga naar hem toe en zeg dat ik op reis ga en niet langer kan wachten. Doe uw boodschap tot mijne tevredenheid, en gij zult geen reden hebben er u over te beklagen.

Hierbij knipte hij veelbeteekenend met de oogen. Gamber Ali beloofde hem verheugd, zijn best te zullen doen, en ging aanstonds op weg. Zonder moeite vond hij Mirza Gaffars huis en klopte luid aan. Hij had zijn muts op het hoofd geschoven en zette een resoluut gezicht.

Na verloop van een minuut werd open gedaan, en stond hij tegenover een kleinen ouden man, met een kolossale krommen neus, waarop een bril rustte.

— Heil zij u! zei Gamba Ali barsch.

— U ins. elijks allerliefste jongen! antwoordde de ander met honigzoete stem.

— Zie ik den hoogedelen heer Mirza Gaffar voor mij;

— Uwer dienaar.

— Ik kom in opdracht van den opperste der tapijtleggers, en ik heb hier eene aanwijzing op acht tomans, die uwe excellentie mij terstond zal moeten betalen.

— Gewis. Maar wilt gij mij niet een oogenblik den aanblik uwer schoonheid gunnen? De engelen in den hemel zijn niets bij u vergeleken. Doe mijn huis de eer aan een kopje thee te komen drinken. Het is warm, en gij hebt u al te veel moeite gegeven, door de vriendelijkheid te hebben hierheen te komen.

— Moge de goedheid van uwe excellentie nimmer verminderen, antwoordde Gamba Ali uit de hoogte, en trad binnen.

In een oogwenk had Mirza-Gaffar een kolenpan gehaald, maakte vuur, zette een koperen theeketel op de kolen, zette thee en suiker klaar, stak den kalian (Perzischen waterpijp) aan, bood dien zijn gast aan, vroeg belangstellend naar diens gezondheid, en leidde, nadat hij den hemel gedankt had, dat in dat opzicht alles in orde was, het gesprek aldus in:

— Gij zijt zulk een voortreffelijke, met alle gaven des hemels toegeruste jonge man, dat ik niet aarzel, u de volle waarheid te zeggen, moge vloek en verdoemenis over mij komen, als ik naar links of rechts ook maar een haar van de zuiverste waarheid afwijk. Ik wil u terstond betalen, slechts weet ik niet hoe, want ik bezit geen duit.

— Moge uwe goedheid nimmer verminderen, antwoordde Gamber Ali koel, terwijl hij hem den kalian toestak, maar ik ben door mijn geachte gebied niet gemachtigd, zulke taal aan te hooren, ik moet geld hebben. Als gij mij dat niet geeft, dan weet gij wat er gebeurt: in het vuur met uw grootvader en zelfs met den grootvader van uw grootvader.

Alhoewel Mirza Gaffar zich waarschijnlijk weinig over die verwoesting onder zijn voorouders bekommerde, scheen Gamber Ali's dreigende houding toch indruk op hem te maken. Met klagende stem riep hij uit:

— Er is geen Islam meer! er bestaat geen godsdienst meer! Waar vind ik een beschermer, nu deze engel van schoonheid, deze volle maan der goedheid, mij ongevoelig aanziet? Als ik u onderdanig twee sahabgrans aanbod, zoudt gij dan een goed woordje voor mij doen?

— Gij zijt buitengewoon welwillend! antwoordde Gamber Ali. Wanneer heeft men ooit een dienaar van den prins-stadhouder zich door het aannemen van zulk een bedrag zien onteeren?

— Ik zou wel alle schatten der aarde en der zee aan uwe voeten willen leggen, zei de ander, als ik ze bezat, en niets er van voor mij zelf behouden; doch ik bezit ze niet! Bij uw hoofd, bij uw oogen, neem uit medelijden met een ongelukkigen grijsaard de vijf sahabgrans aan, die ik u aanbied en heb de goedheid zijne excellentie den opperste der tapijtleggers te zeggen, dat gij zelf mijn diepe ellende gezien hebt.

— Ik wil u in alle bescheidenheid een verzoek doen, zei Gamber Ali. Ik zou mij gelukkig achten, als ik u helpen kon, maar uwe excellentie moet ook verstandig zijn. Ik wil, om u een genoeg te doen, het geschenk van een toman, dat gij mij vereert, aannemen; het was niet noodig, maar ik zou u voor niets ter wereld door eene weigering willen beleedigen. Dus een toman; daarover behoeft verder niet meer gesproken te worden.

Gij overhandigt mij twee tomans voor mijn heer, en laat verder aan mij over, de zaak in orde te brengen. Slechts is het wenschelijk, daar onze man een weinig driftig en prikkelbaar is, dat uwe excellentie zich in de eerste acht dagen niet in haar edel huis vertoont. Er zouden anders onplezierige dingen kunnen gebeuren.

Het tweetal disputeerde een uur lang, en dronk verscheidene koppen thee, doch daar Gamber Ali onvermurwbaar bleef, beet de ander in den zuren appel, en overhandigde hem drie tomans, één voor hem zelf, en twee voor den opperste der tapijtleggers. Zij scheidden vervolgens onder de verzekeringen van volkomen toegenegenheid.

— Heil zij u! zei Gamber Ali tot den opperste der tapijtleggers, toen hij thuis kwam.

— Jawel, zei deze, maar wat hebt gij meegebracht?

— Excellentie, ik heb dien ellending op de straat aangetroffen; hij wilde vluchten, doch ik heb hem bij de kraag gevat, hem zijn gedrag verweten, en ondanks de voorbijgangers, die ons wilde scheiden, zijn zakken omgekeerd. Hier breng ik u den toman, dien ik er in vond; meer was er niet.

— Gij liegt!

— Bij uw hoofd! bij mijn hoofd! bij mijn oogen! bij het boek Gods, bij den profeet en al zijn voorloopers (heil en zegen over hen!) ik zeg u niets dan de zuivere waarheid!

De opperste der tapijtleggers rende weg als een pijl uit den boog, en ijde, kookend van woede, naar het huis van den arsenaalschrijver. Hij klopte aan — geen antwoord. Hij informeerde bij een touwslager, die dichtbij woonde. De touwslager verzekerde hem, dat Mirza Gaffar zich in geen twee dagen in zijn huis vertoond had. De opperste der tapijtleggers zag dat zijn zaak verloren was. Gamber Ali scheen geen schuld te hebben. Terneergeslagen keerde hij terug.

— Mijn zoon, zeide hij, gij hebt gedaan wat gij kondt, doch het noodlot was tegen ons!

Na dit voorval nam Gamber Ali's aanzien nog toe. Men gaf hem allerlei opdrachten, waarbij hij zijn voordeel vond, en al was de afloop gewoonlijk niet bijzonder naar genoegen dergenen, die hem de opdracht verstrekt hadden, hij keek zoo eerlijk en echt, en genoot zulk een reputatie van betrouwbaarheid, dat men hem niet verdacht. En lateren contrôle was door den korten tijd, die nog vóór het vertrek verstrijken moest, onmogelijk.

Eindelijk had dat vertrek plaats. Vooraan reden ruiters met hooge lanssen, soldaten en stalknechts met handpaarden. Dan volgde bagage, de voornaamste beambten van den prins, en eindelijk de prins zelf, op een prachtig paard gezeten, omgeven door de stedelijke autoriteiten met hun gevolg, die hem tot anderhalve mijl buiten Schiras geleidden. Dan weer bagage, andere soldaten en andere dienaren en muilriedrijvers.

Op een parallelweg bewoog zich de harem; de dames in draagstoelen, die van voren en van achteren door een muilried gedragen werden — een prachtige gelegenheid om zeeziek te worden! —; de dienstmaagden zaten in korven, die links en rechts van de muilrieden gehangen waren. Uit de verte hoorde men het geschreeuw dier hooge persoonlijkheden, en de scheldwoorden, waarmede zij de arme muilriedrijvers overstelpten.

Eene groote menigte van de straten der stad was natuurlijk toegesneld; het schoone geslacht in bijzonder grooten getale, en natuurlijk Gamber Ali's vroegere bekenden en huns gelijken. Zoodra de stoet verscheen, begonnen de vrouwen een scheldconcert, waarvan de bijzonderheden zich niet in een Europeesche taal laten overbrengen. Daaronder door zong een troep straatjongens liedjes als dit:

„De prins van Schiras,
De prins van Schiras,
Dat is een ezel,
Dat is een ezel;
Zijn moeder is een groote slet,
En dito zijn zusters lief!”

Gedurende eenige minuten scheen zijne hoogheid, ongetwijfeld sterk geboeid door de conversatie der heeren uit zijne omgeving, niets te zien en niets te hooren. Doch dadelijk verloor hij zijn geduld. Op een teeken van hem beval de opperste der tapijtleggers zijn dienaren, er met de zweep op los te gaan. Dat deden dezen met plezier. Gamber Ali gaf een oude schreeuwster een ferme striem, greep een derwisch bij den baard en schudde hem door elkaar. Zoodat hij zich ook heden weder als een leeuw gedroeg.

Toen de menigte verjaagd was, voegden zich de bedienden weder lachend bij de achterhoede.

De verdere reis verliep zonder ongelukken, en na twee maanden kwam men te Teheran, de „zetel der hoogste macht”, zooals de officieele benaming luidt, en de onderhandelingen tusschen den prins en de Zulen des Rijks begonnen. Van weerskanten werd veel list aangewend; bedreigingen en beloften weerklonken elk oogenblik; men zocht naar bemiddeling. Nu eens schoot men op, dan weder ging men achteruit. De grootvizier was voor strengheid; de moeder des konings helde tot zachtheid over, nadat zij een schoonen, in prachtige brillanten goed gevatten turkoois ontvangen had. Des konings zuster toonde zich vijandig gezind; doch de opperste der kamerdienaren was een vriend, waarop men zich verlaten kon; evenwel werkte de geheime schatmeester van het paleis hem tegen. Wat echter den permanenten pijpdrager aanging, men kon niet aan zijn wensch twijfelen, dat alles zoo goed mogelijk zou afloopen.

Gamber Ali bekommerde zich weinig om de aangelegenheden der grooten. Zijn eigene begonnen een minder gunstig beeld op te leveren, en vaak was hij bezorgd omtrent zijn lot. Dat was zijn eigen schuld.

Zich een weinig verwend ziende, had hij besloten noch den opperste der tapijtleggers, noch Assadullah iets te geven. Of schoon hij, zooals algemeen bekend was, reeds dikwijls gelegenheid tot bijverdienste gehad had, had hij toch altijd, tegen de tastbare feiten in, voorgegeven, geheel van middelen ontbloot te zijn, wat hem niet verhinderde, den halven dag kaart te spelen en met veel vertoon goud op tafel te leggen. Zoo gingen dan eindelijk zijn beiden beschermers de oogen open.

Het waren ernstige mannen; zij zeiden geen woord.

Intusschen bemerkte Gamber Ali weldra, dat hij niet meer met dezelfde onderscheiding, vooral niet meer met dezelfde vriendelijkheid behandeld werd. De voordeelige boodschappen werden hem niet meer opgedragen; ze kwamen aan anderen. Daarentegen moest hij een goed deel van den dag zwaar werk verrichten, palen inrammen, tenten herstellen, tapijten kloppen. Als hij zich evenals vroeger veroorloofde, in de keuken rond te draaien, dan zond de kok, een groot vriend van Assadullah, hem met ruwe woorden weg. Kortom, alles was anders geworden, en de arme jongen merkte, dat de vijanden, die hij zich door zijn intrigues gemaakt had, slechts op eene gelegenheid wachtten, om het geheele gewicht van hun wraak op hem te laten neerkomen. Het was wat de dagbladen noemen een gespannen toestand.

Op een morgen bevond zich Gamber Ali onder eenige bedienden, die met stoeien en worstelen den tijd verdreven. Gamber Ali, ondanks zijn zorgen altijd opgewekt van humeur, kwam vechtend met een zijner makkers, Kerim genaamd, tegen een slagersteenbank aan. Kerim nam een daarop liggend mes en bedreigde Gamber Ali er in scherts mede; deze ontnam het hem, de ander hervatte de worsteling, en door een ongelukkig toeval, waarvan men zich haast niet kon voorstellen hoe het gebeurde, stoot Gamber Ali het zijn kameraad in de zijde, die bloedend neerzinkt en na weinige minuten sterft.

De onvrijwillige moordenaar verloor in het eerste oogenblik geheel en al zijne bedaardheid en wist niet wat te beginnen. Zijn kameraden, die getuigen van het voorgevallene geweest en volkomen overtuigd van zijn onschuld waren, deden hun best om hem voorloopig in veiligheid te brengen. Zij stopten hem in een stal, en Gamber Ali zonk tegen de rechter achterpoot van het lievelingspaard van zijne hoogheid aan, vast besloten, dit onschendbaar toevluchtsoord den geheelen dag niet weer te verlaten.

Na verloop van twee uur was Gamber Ali een weinig tot kalmte gekomen. Een koksjongen kwam hem onder het zegel van diepe geheimhouding vertellen, dat Kerim's broeder met twee neven bij den opperste der tapijtleggers geweest was. Deze had ten aanhooren van allen gevraagd, hoe zij hunne rechten dachten te doen gelden. Waarop zij geantwoord hadden, dat zij uitlevering van den moordenaar eischten, om naar welgevallen met hem te kunnen handelen, of anders vijftig tomans.

— Vijftig tomans! had de opperste der tapijtleggers op verachtelijke toon geantwoord, vijftig tomans voor den slechtsten mijner dienaren, die zoo ziekelijk was, dat hij binnen een maand vanzelf gestorven zou zijn! Mocht uwe goedheid nimmer verminderen. Gij drijft den spot met ons! Als gij tien tomans wilt aannemen, dan zal ik ze u zelf geven, opdat mijn arme Gamber Ali uit de moeielijkheden kome.

Dat vertelde de keukenjongen en Gamber Ali verheugde zich hevig over de gunstige wending die in zijn omstandigheden gekomen was. Wel was hij verwonderd over de verblindende zijner meerderen, doch hij wist zich zoo beminnelijk, dat hij ten slotte toch alles begreep. Hij babbelde lang met zijn vriend en sliep toen op het stroo naast het paard vast in.

Plotseling schudde een krachtige hand hem bij den schouder. Hij sloeg de oogen op, en voor hem stond de kribbenmeester, een gevreesde persoonlijkheid, die in elk voornaam huis de paarden en de stallingen onder zich heeft en aan wien zelfs de berijders gehoorzamen.

— Jongmensch, zei hij tot Gamber Ali, gij moet u uit de voeten maken, tenzij gij vijftig tomans hebt om ze uwen meester, den opperste der tapijtleggers, te geven, evenzoveel voor Assadullah en evenzoveel voor uwen dienaar. Als gij niet wilt of niet kunt — marsch dan!

— Maar zij zullen mij dooden! riep Gamber Ali.

— Wat raakt mij dat! Betaal of vertrek!

Zoo sprekend tilde de kribbenmeester, een geweldige Mafikurde, hem bij den hals in de hoogte met hetzelfde gemak, als of het een kippetje was, sleepte hem ondanks zijn geschreeuw naar de staldeur, keek hem met zijn tijgeroogen vlak in het gelaat en voegde hem toe:

— Betaal of scheer je weg!

— Ik heb niets meer! huilde Gamber Ali, en door een toeval, dat zich niet dikwijls herhaald heeft, sprak hij de waarheid. Zijn laatste penningen waren des morgens met spelen verloren gegaan.

— Welnu dan, antwoordde zijn pijniger, laat u dan door Kerims bloedverwanten als een schaap kelen!

Hij schudde zijn slachtoffer krachtig en wierp het naar buiten; vervolgens sloot hij de deur. (Wordt vervolgd).

Foto Aug. F. W. Vogt.

OUDE BEUK BIJ RHENEN.

DE BEUK.

WANNEER men mij vroeg aan welken onzer twee voornaamste boomen — Beuk en Eik — ik den voorrang wil toekennen, dan zou ik met het antwoord verlegen zitten, en zoo zou het zeker ook gaan met velen, die meermalen in de gelegenheid waren deze boomen in de volle kracht hunner ontwikkeling te zien en, wat hetzelfde is, te bewonderen. Het hangt er veel van af waar en vooral wanneer men ze ziet; ook van de meerdere of mindere vatbaarheid voor zeer verschillende indrukken. Wekt een eeuwenoude monumentale Eik het meest onze bewondering in den winter, wanneer zijn forsche takken, reuzenarmen gelijk, onwillekeurig terug doen denken aan de eerste bewoners van ons land, die in plechtstatigen optocht met gouden sikkels de Misteltakken gingen inzamelen, welke parasietisch op deze woudreuzen groeiden, en wint hij het dan ongetwijfeld van den ouden Beuk, dien men als een mooier boom bewondert, zonder meer; heel anders is het in den zomer, wanneer het herkulische karakter van den Eik door de bladeren aan het oog onttrokken wordt, terwijl juist dán het dichte, glimmende gebladerte der machtige, regelmatige kroon den Beuk het meest tot zijn recht doet komen, zoodat men geneigd is aan hem de hoogste schoonheidswaarde toe te kennen.

't Is waar, zulke eeuwenoude boomen als van den Eik ziet men van den Beuk niet, tenzij bij hoogst zeldzame uitzondering; maar door zijn snellere groei doet hij in hoogte en omvang weinig of niet voor dezen onder, en, zou men, naar aanleiding van zelfs talrijke voorbeelden, aan den Eik een onbegrensden leeftijd willen toekennen, terwijl alleen storende invloeden van buiten aan zijn leven een einde kunnen maken, geheel anders is het met den Beuk, wiens leeftijd onder gewone omstandigheden voor zulk een forschen boom zelfs betrekkelijk eng begrensd is; immers men meent algemeen, op grond van talrijke waarnemingen, dat hij het niet veel verder dan een eeuw kan brengen, en, is er al een die het langer, zelfs veel langer volhoudt, dan mag men dit als een vriendelijkheid van de Natuur beschouwen, die ook aan den mensch bij uitzondering wel eens zulk een gunst bewijst.

Een zeer opmerkenswaardig verschijnsel, 't welk voor mij als een afdoend bewijs geldt van den betrekkelijk beperkten levensduur van den Beuk, leverde eenige jaren geleden een zeer zware, prachtige boom in den Leidschen Hortus op. Dit was een boom van buitengewone afmetingen, met een stamomtrek van 3.30 M.,

terwijl zijn zware, dichte kroon een middellijn had van ruim 20 M. De rondom den stamvoet bloot liggende zware wortels, besloegen een ruimte van 10 M. in omtrek. Deze boom stond aan de Westelijke grens van den Hortus, bij den Singel, en, zoo hij al niet op den vroegeren stadsoostwal heeft gestaan, moet hij toch zeker geplant zijn bij of kort na de eerste uitbreiding van den tuin, onder van Royen, in 1736. Wat hiervan zij, dat hij op zijn laatst van het midden der 18^e eeuw afkomstig was, kan niet betwijfeld worden.

Jaren achtereen heb ik dien reus in zijn fiere majesteit bewonderd. Achtreen heb ik reeds in 1893 op, dat hij blijkbaar zijn hoogtegrens bereikt had, al nam de kroon nog steeds in omvang toe. Wat later bleek hij niet meer zoo forsche te zijn als vroeger, en dit aanvankelijk maar juist merkbaar verval van kracht liep elk volgend jaar zeer in 't oog; 't nam weldra sterk toe, en, hoewel nog zwak levend, moest de boom als verloren beschouwd worden.

Dit langzame sterven (1) moest natuurlijk een oorzaak hebben, en welke die was, kon in dit geval niet twijfelachtig zijn: de boom was afgeleefd. Aan den grond kon het niet liggen, daar deze in den omtrek, door afwisselende cultuur, gestadig verbeterd was; dat hij met zijn wortels in een ondergrond gekomen was, die hem niet voegde, kon ook niet aangenomen worden, want de Beuk gaat met zijn wortels niet zeer diep, maar spreidt ze meer in de breedte uit. Hij was niet door den bliksem getroffen (voor Beuken trouwens uitzondering) of door den storm verminkt; hij leed eenvoudig aan verval van krachten, aan ouderdomsverzwakking.

Nu ik hierover meer uitgebreid heb dan aanvankelijk mijn plan was, wat mij echter doelmatig scheen, daar het als een bevestiging kan beschouwd worden van de bewering dat het leven van den Beuk, ondanks zijn krachtig voorkomen, betrekkelijk beperkt is, zal ik niet in botanische bijzonderheden treden, wat voor deze plaats minder noodig, mogelijk zelfs ongewenscht is; alleen met betrekking tot de vruchtjes meen ik hierop uitzondering te moeten maken, daar men die in den nazomer veel onder deze boomen ziet liggen, en ze dan gewoonlijk aanleiding tot vergissing geven.

Men ziet dan namelijk op den grond een stekelig omhulsel liggen, dat, evenals vele doosvruchten, met kleppen opensprong en waaruit dan eens tot drie groote, driekantige, bruine korrels te voorschijn komen. Dat men dit omhulsel voor de vrucht en de bruine korrels voor de zaden houdt, is natuurlijk, maar toch

heeft dit eerste met de vrucht eigenlijk niets te maken. Het is een omwindsel, hetwelk vroeger enkele vrouwelijke bloempjes omgaf, welke bloempjes uit niets anders dan een vruchtbeginsel bestonden.

Nu valt zulk een omwindsel in de meeste gevallen na den bloei af, maar bij de Napjesdragende boomen (Cupulifeeren), waartoe de Beuk behoort, blijft het doorgroeien en valt eerst tegelijk met het rijpe vruchtje af. Het is wat wij bij den Eik als het napje leerden kennen, maar van een heel anderen vorm. 2)

Onze gewone Beuk is een uitsluitend Midden-Europeesche boom, die evenmin ver in het Noorden als in het Zuiden voorkomt, maar door het gematigde gedeelte van Europa zeer algemeen verspreid is, en op vele plaatsen door prachtige reuzen vertegenwoordigd wordt; zoo b.v. in het Haagsche bosch, in den Haarlemmerhout, terzijde van de beroemde Middachterallée, enz. Staat hij geheel vrij, dan behoudt hij zijn onderste takken zeer lang, tot ten laatste, door het afsterven daarvan, de mooie, gladde stam meer zichtbaar wordt, wat natuurlijk in beukenbosschen reeds veel vroeger het geval is. Hij is wat men noemt een gezellig groeiende boom. De bruine vruchtjes toch, die elk één zaadkorrel bevatten, maar gesloten blijven, zijn te zwaar om door den wind ver weggevoerd te worden, zoodat deze boom in de vrije natuur zijn gebied slechts in de nabijheid kan uitbreiden, waardoor langzamerhand dichte bosschen ontstaan. Dat hij dus vroeger door den mensch allerwege in Europa verspreid is geworden, mag men als zeker beschouwen, terwijl het niet gewaagd is Midden-Duitschland zijn oorspronkelijk vaderland te noemen.

Beukenbosschen zijn lang niet zeldzaam, maar om geheel onder den indruk te komen van dezen echten woudboom, moet men hem zien waar hij over een uitgestrekt gebied absoluut regeert, moet men zich bevinden in een beukenwoud.

De gelegenheid tot dit laatste treft men echter niet vaak aan; bosschen van eenige beteekenis nog wel, maar van dien aard dat men van een beukenwoud kan spreken, komen ze in ons land niet voor. Komt men echter, b.v. in Duitschland, in de nabijheid van zulk een bosch, dan moet men vooral niet verzuimen het te bezoeken, want men zal er indrukken ontvangen, die de tijd niet vermag uit te wisschen. Zoo is het b.v. met het „Kondelwald”, tegenover de in zoo menig opzicht interessante badplaats Bertrich, in den vulkanischen Eifel, op ongeveer anderhalf uur afstand van Alf. Hier heeft men het zeer uitgestrekte beukenbosch in zijn onmiddellijke nabijheid, en kan men het in een goed uur bergopwaarts, tot het Forsthaus op het plateau, langs een goed begaanbaar pad in de breedte doorwandelen; terwijl van verdwalen, als men niet van het pad afwijkt, geen sprake is. Dan eerst leert men den Beuk in zijn beteekenis en waarde als woudboom kennen.

Ik stond hierbij gaarne nader stil, maar de mij hier beschikbare ruimte laat dit niet toe. Die van dit prachtige stuk natuur meer wil weten, kan dit vinden in *Sempervirens* van 1897, waar ik (bladz. 531-32) daarover nadere bijzonderheden mededeelde.

Het is opmerkelijk dat de Beuk, waar hij gezellig groeiende, dus als bosch, voorkomt, absoluut alleenheerscher van den bodem is en geen minderwaardige gewassen in zijn onmiddellijke nabijheid duldt, hoewel toch de grond, door den uit de afgevallen bladeren ontstanen humus, voor allerlei planten geschikt is. Hierop komen natuurlijk wel uitzonderingen voor, maar liet kan toch als een algemeene regel beschouwd worden en het is dan ook voor een goed deel hieraan toe te schrijven, dat het beukenbosch een geheel eigenaardig karakter bezit, waardoor de zachte, gladde stammen nog meer tot hun recht komen.

Met het bovenstaande bepaalde ik mij tot datgene, waarin het meerendeel der lezers van dit blad, voor zoover zij zich voor deze materie interesseeren, allicht eenig belang stellen. Er valt toch over dezen schoonsten onzer boomen in verschillende opzichten zooveel mede te deelen, dat er geen beginnen aan was daarvan een eenigszins geregeld overzicht te geven, zoodat het hier aangevoerde een onsamenhangend fragmentarisch karakter heeft, waaraan ik echter nog enkele bijzonderheden meen te moeten toevoegen, betrekking hebbende op verscheidenheden of variëteiten der *Fagus sylvatica*, die als sierboomen voor tuinen en parken zeer verdienen in aanmerking te komen.

Dit geldt zeker in de eerste plaats de variëteit met bruine bladeren, de bruine of Bloedbeuk (*Fagus sylvatica atropurpurea*).

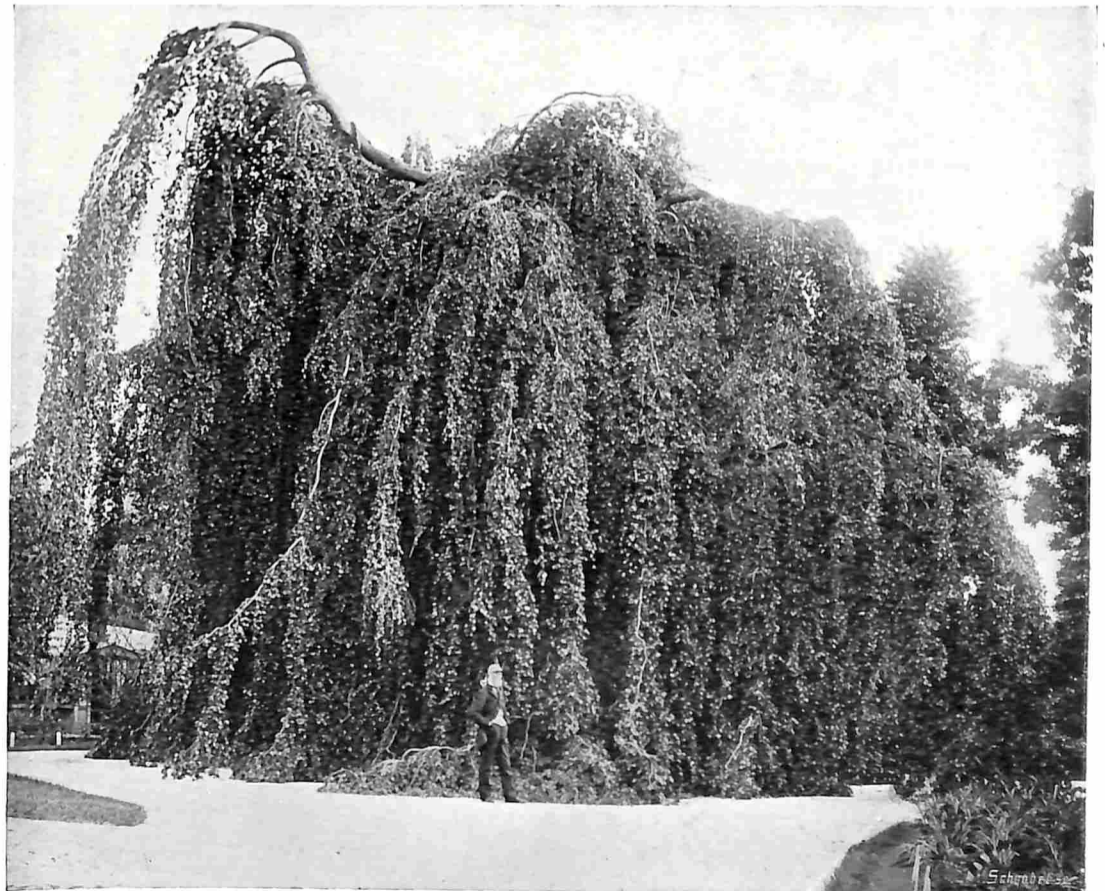
In het wild treft men dezen boom niet aan 3), maar hij is door geheel Midden-Europa in groote tuinen en parken algemeen verspreid, al meent men te mogen aannemen, dat deze allen langs

DE TREURBEUK IN DEN LEIDSCHEN HORTUS.
WESTZIJDE.

geslachtelijken en ongeslachtelijken weg verkregen nakomelingen zijn van één en denzelfden boom, vermoedelijk afkomstig uit Duitschland; immers Bechstein beweert dat hij uit Thüringen afkomstig is, waar hij in een bosch nabij Sondershausen zou gevonden zijn. Het is echter met deze, zooals met de andere variëteiten van den Beuk, absolute zekerheid heeft men omtrent den oorsprong der eerst gevondenen niet.

Dat de bruine Beuk veel meer algemeen verspreid is dan een der andere variëteiten, vindt zijne oorzaak niet alleen hierin, dat hij een zeer gewenschte sierboom is, maar ook dat hij gemakkelijker door zaden kan vermenigvuldigd worden, wat met geen der anderen het geval is. Intusschen zijn bij lange na niet alle zaai-

DE TREURBEUK IN DEN LEIDSCHEN HORTUS. OOSTZIJDE.

lingen even mooi van bladkleur. Sommiger bladeren zijn maar even bruin getint, die van anderen meer roodachtig, terwijl de donker bruinen veelal in de minderheid zijn; maar dát men ze langs dezen gemakkelijken weg verkrijgt, is van niet geringe beteekenis.

Somtijds, ofschoon niet bij alle boomen, wil de bruine kleur in den nazomer wel wat verzwakken en naar het groen trekken, wat echter met de donkerbruine minder het geval is; ook om die reden moet men aan dezen de voorkeur geven. Terloops zij hier opgemerkt dat de bladeren van den bruinen Beuk niet minder rijk zijn aan bladgroen dan die van den gewone, maar die korreltjes liggen niet in een helder, maar in een gekleurd celvocht.

Al maakt de bruine Beuk tusschen andere boomen veelal een fraai effect, geheel alleenstaande komt hij toch eigenlijk pas goed tot zijn recht. Dit geldt wel is waar voor de meeste boomen, maar toch voor dezen inzonderheid. Hij behoudt dan zijn onderste takken tot op hoogen ouderdom, en vormt een kolossale pyramiede van ongeëvenaarde schoonheid, immers waar het terrein uitgestrekt genoeg is om hem aan alle zijden volkomen vrij te laten staan. In een groot gazon en dan liefst op een afstand gezien, levert hij een ongeëvenaard schoon gezicht op. Hij groeit snel en moet in zijn groei niet belemmerd worden door inkorting der takken, waaruit blijkt dat hij op den duur voor kleinere tuinen niet geschikt is. Wenscht men daarin voor afwisseling een bruinbladerigen boom, dan verdient de bruine Berk meer aanbeveling; ook deze groeit hoog op, maar heeft niet zooveel ruimte nodig. Nog lager blijft de bruine Pruim (*Prunus pissardii*), terwijl de bruine *Berberis* een gesloten heester vormt. Er is dus aan deze kleur geen gebrek.

De merkwaardigste variëteit van den gewonen Beuk — zeker ook een der merkwaardigste treurboomen — is die, welke, hoewel als de „Treurbeuk” door geheel Europa bekend, toch ver van algemeen wordt aangetroffen. Ook de oorsprong van dezen, door zijn eigenaardige groeiwijze zoo zeer afwijkenden boom is niet bekend, alleen meent men reden te hebben om aan te nemen dat hij uit Engeland afkomstig is, denklijk gevonden tusschen zaailingen. Vermoedelijk heeft men er vroeger luttel waarde aan gehecht, en hem alleen als een monsterachtig leelijke afwijking en als zoodanig een curiositeit, behouden, want mooi kan men hem in zijn jeugd, ja zelfs tot op 25 à 30jarigen leeftijd niet noe-

men. Het is dan een slieterige, zeer onregelmatig groeiende boom, die aan een paal rechtop moet gehouden worden.

De top hangt over een aanzienlijke lengte éézijdig naar beneden, en dit is ook met de slappe takken het geval. Er is jaren lang niets bevalligs aan den boom, die een onaangename indruk maakt.

Maar hoe geheel anders wordt dit later, wanneer hij zich ook in de andere richtingen vertakt!

Er worden hier te lande reeds enkele Treurbeuken gezien, die hun ware karakter verkregen en zoo ver zijn, dat men niet aarzelt ze schoon, vooral „malerisch” te noemen; maar er zal er moeilijk, waar ook, een gevonden worden, die het in indrukwekkende schoonheid wint van den alom bekende Treurbeuk in den Leidschen Akademietuin. Ik heb hem gekend van den tijd af, toen hij niet meer dan een langen, misvormden slungel was; maar juist toen begon hij aan wat hij toch pas na vele jaren zou kunnen worden. Die dezen boom niet heeft gezien, kan zich van den machtigen indruk dien hij maakt zelfs bij benadering geen voorstelling vormen; bewonderd werd hij ook door dendrologen en zelfs uit Engeland had men de beleefdheid mij een fotografie ervan te zenden.

Door zaden kan deze variëteit niet vermenigvuldigd worden, en hieraan zal het wel toe te schrijven zijn dat hij zoo betrekkelijk weinig wordt aangetroffen. Een directe afstammeling van zaad van dezen boom behield ik, om het groote verschil aan te toonen, jarenlang; deze was in geen enkel opzicht verschillend van een gewonen Beuk.

Wanneer men dezen berg van groen ziet, is men geneigd zijn ouderdom te overschatten. Hij kan toch nu nog geen eeuw oud zijn; immers hij staat in dat gedeelte van den Hortus, waarmede deze inrichting in 1817-'18, onder Brugmans, vergroot werd, en dat hij toen is geplant werd wel waarschijnlijk, veel later zeker niet.

Behalve deze twee nog tien of twaalf verscheidenheden van den Beuk in cultuur, bij welke ik hier niet nader zal stilstaan; daarbij is er een met zilverbonte en een met ingesnedden bladeren; beiden verdienen bijzondere aanbeveling; de eerste wordt een groote boom, maar die dan veel neiging toont om te verloop; de tweede, met sierlijk, ingesnedden bladeren (*Fagus sylvatica heterophylla* of *asplenifolia*) blijft kleiner, vormt een fraaie pyramiede en is dan ook voor kleine tuinen zeer aan te bevelen.

Bennekom.

H. WITTE.

1) Ook plotselingen dood komt soms bij boomen voor, maar dan heeft dit altijd een bijzondere oorzaak.

2) Volmaakt hetzelfde is ook met de eetbare Kastanje (*Castanea vesca*) het geval, terwijl het stekelige omhulsel bij de Paardekastanje (*Asculus*) wel degelijk een vrucht is en de groote bruine korrels zaden zijn. Terwijl dan ook de Beuk (*Fagus*) en de Kastanje (*Castanea*) zeer na aan elkaar verwant zijn, is de Paardekastanje (*Asculus*) aan de familie der Napjesdragenden geheel vreemd.

3) Parlatoore zegt — zoo lees ik in Willkome's „Forstliche Flora” — dat hij ergens in Italië, bij Castellana, in 't wild voorkomt, maar dat zal wel verwilderd zijn.

BLIJENBEEK BIJ AFFERDEN (L.)

(Slot).

HOE meer men de geschiedenis der Schencken van Nijdeggen nagaat, des te meer komt men tot de overtuiging, dat allerlei oorzaken en niet het minst eigen schuld medegewerkt hebben, om dit geslacht ten gronde te doen gaan en te doen verdwijnen uit de rij der hooge Geldersche geslachten. Willen wij eenige bijzonderheden aanhalen tot bewijs dezer bewering, wij behoeven alleen de geschiedrollen open te slaan van deze edellieden met de allures van geboefte.

Beginnen wij met Dirk Schenck, heer van Afferden en Walbeek, die in de XVe eeuw leefde en met Aleidis van Buren, erfdochter van het naburige Arcen gehuwd was.

Hij was een man met veel kinderen gezegend en het had heel wat in eer hij ze allen passend geplaatst had.

Vijf traden in den geestelijken stand. Otto in de abdij Siegburg bij Keulen, Thomas in de abdij Cornelimunster, Adelheid en Anna in de abdij Gravendaal aan de Niers bij Asperden en Goch gelegen, en Elisabeth in het klooster Nazareth te Gelder. Wijnand, de oudste kreeg het huis Arcen met de dorpen Arcen, Gomen Velden, Johan kreeg het huis Blijenbeek en Afferden, Roelman het huis Walbeek met dorp. Derick kreeg Nifterik en andere goederen, Hendrik het huis Hoeck bij Weeze en Petronella kreeg geldrenten. Zoo waren allen tamelijk goed verzorgd, maar geen was tevreden. Elk meende benadeeld te zijn en men ging onder groote ruzie nog eens aan 't deelen. Wijnand, en Petronella waren gehuwd, de vier overige broeders Johan, Roelman, Hendrik en Dirk bleven ongehuwd.

Zij leidden een woest en ongebonden leven. Zij brachten daardoor niet alleen over hunne familie, zegt de chroniekschrijver Ferber, waaraan wij deze bijzonderheden ontleenen een groote ellende, maar ook over de bewoners van de door hen bezeten heerlijkheden.

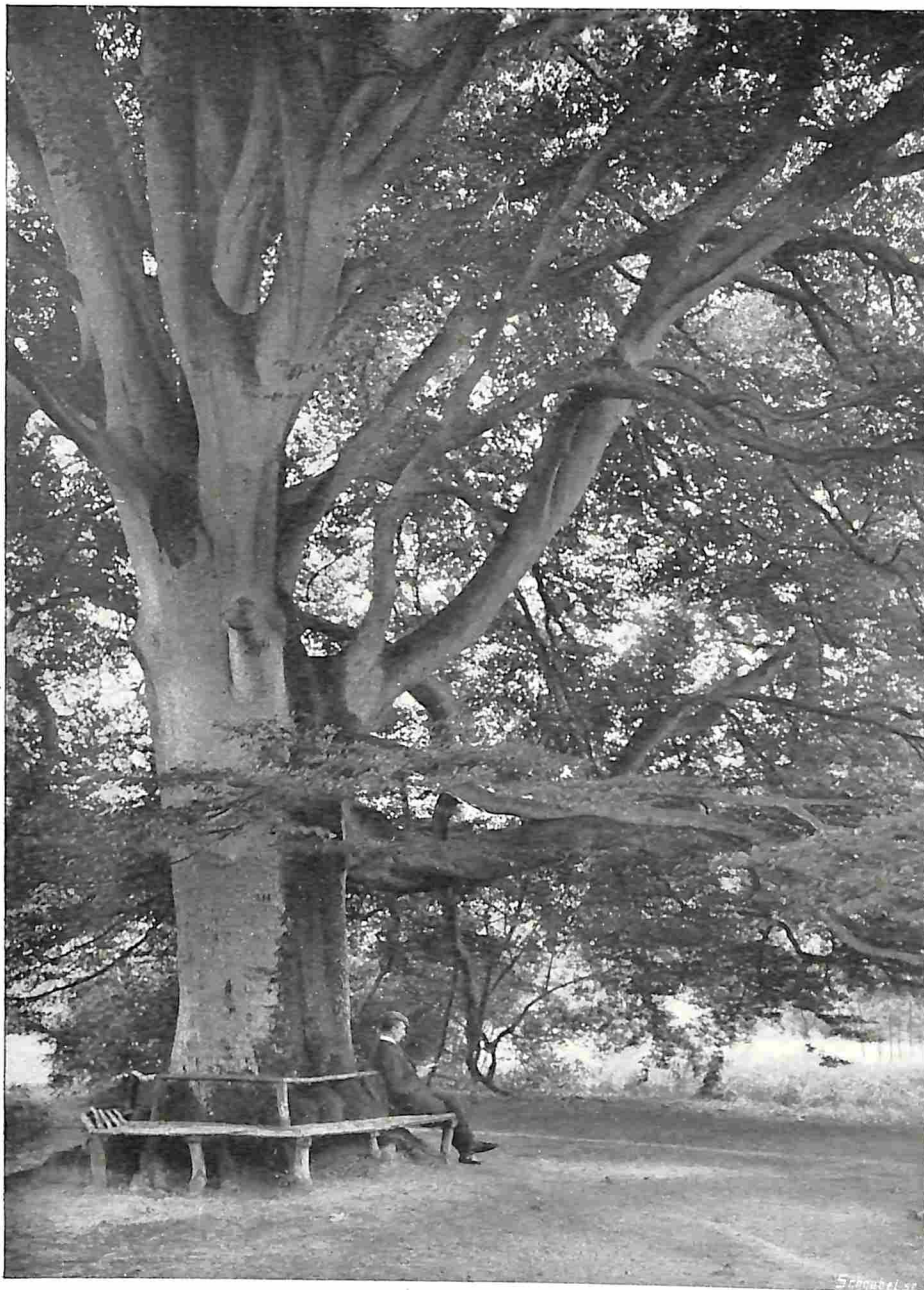

Foto R. H. Herwig. DE EEUWEN-OUDE DIKKE BEUK
OP HET LANDGOED FRAEYLEMABORG, TE SLOCHTEREN.

Hunne levenswijze geeft een treurig beeld te zien van den toenmaligen zeden, waarom eene nadere beschrijving, hoe somber ook op enkele punten, toch belangwekkend mag heeten.

Reeds ten tijde van het leven des vaders voerden de kinderen van Dirk Schenck, zelfs Winand niet uitgesloten een zeer wellustig leven. Winand had twee natuurlijke kinderen: Martinus of Maarten Schenk, burger en een korten tijd Schout van Gelder, huwde in 1521 de weduwe van Gerrit Schietmans, dochter van Maes Cluijten. De hertogin weduwe herriep in 1554 ook al niet om zijne deugd, zijne benoeming als Scholtis. Dan was er nog Winand, die men rechter te Afferden maakte.

Johan No 1 van het edele ongetrouwde viertal, verschijnt als vader van vijf onechte kinderen: 1. Hendrik, pastoor te Afferden; die in 1537 stierf en ook al weer eigenaardige moreele begrippen had; 2. Christiaan, die met zekere Johanna huwde; 3. Lambert, rechter te Afferden; 4. Johan en 5. Johanna.

Roelman No 2. had het bij een onechten zoon gelaten: Johan, die in 1481 geboren was. Hendrik No 3. heer van Hoest, staat voor zes onechte kinderen te boek, wier moeder Alejdis Hegeraidt heette. De namen worden in eene in het Stadsarchief te Goch liggende acte van 21 Juni 1518 genoemd.

Dirk No 4. was de ergste van alle. In het jaar 1515, na den doods zijns broeders was hij opperheerscher in Afferden, Blijenbeek en Walbeek. In de oorkonden komen drie dienstmeiden voor, die tot hem in ongeoorloofde betrekking stonden: Catharina Rutten, Grietje Burgers, en Adelheid Custers, alles uit Arcen geboortig.

Bij Grietje Burgers had hij een zoon Otto, die te Goch woonde. Bij Adelheid Custers had hij acht onechte kinderen: Dirk, Peter, Hendrik, Johan, Winand, Margaretha, Adelheid en Maria. Toen Dirk Schenck in het bezit van Blijenbeek gekomen was, trok de geheele troep mede. Ze leidden daar een baldadig leven.

De kinderen werden door den vader en ook door het gerecht alleen behandeld volgens de bestaande wetten en kregen eene opvoeding, die niets had uit te staan met de ridderafkomst van hun vader. Peter werd mulder, Hendrik ornamentsteker, Johan bierbrouwer en hield later te Afferden herberg, Maria werd meid bij de vrouwe van Eijnatten, geboren Hoer en Winand was de eenige, die het wat verder bracht, hij studeerde.

De familie Schenck trad op woeste wijze op. Men hoore het klagen der schepenen van Afferden:

„dat de kinderen daadzakelijk hun vader alle mogelijke rechten „ontnamen, zoodat de schepenen „nooit met hem zelf konden spre- „ken, noch hem brieven doen toe- „komen. Zij waren steeds monde- „ling ontvangen geworden op de „brug te Blijenbeek. Schenck kwam „nooit tot hen, als alleen toen men „hem dood in de kerk bracht”.

Hoe het er op godsdienstig gebied uitzag blijkt uit eene aantekening waarin gezegd wordt, dat Derick Schenck, noch zijne kinderen in geen 5 jaar iets aan kerkgaan gedaan hadden.

Dirk de oude was inmiddels zoo oud en zwak geworden, dat men bang werd, dat hij ging sterven. Hij maakte zijn testament en vermaakte zijne kinderen wat rente, thijnsen, drie boerenhoeven te Hoest, een hof te Nifterik, de halven Alden hof te Blijenbeek, den halven vlammerkamp en meer andere kleinere bezittingen.

Maar dat was hun niet genoeg. Zij wilden heeren van Blijenbeek. Afferden en Walbeek worden, en tot elken prijs moesten zij dus gelegitimeerd worden, wilde het goed niet naar anderen gaan. Maar de papa wilde niet. Maar de kinderen verloren den moed niet en wisten eene verklaring te krijgen, dat Aleidis Custers reeds vóór veertig jaren trouwbeloften van den ouden zondaar ontvangen had, dat hij

Foto Aug. F. W. Vogt.

KASTEEL BLIJENBEEK. VAN DE WESTZIJDE.

haar beloofd had zich alleen door den dood van haar te scheiden. Den ridder Jan van Kessel, liet men deze oorkonde bezegelen, toen hij dronken was of althans niet wist, wat hij deed, zooals hij later in het bijzijn van vele ridders verklaarde. Men wilde den ouden Dirk nu door het huwelijk met Aleida vereenigen — maar de pastoor van Afferden, Hendrik Schenck, een naamgenoot en verwant van Dirk, zij het dan ook langs zijwegen, wilde niet. Hij hield zich aan zijne voorschriften. Daarop kwam een bevel van Keulen, waarbij men het paar in den echtelijken stand verbinden zou, echter zonder opzichtigheid, en na degelijk onderzoek der bezwaren.

12 Maart 1525 werd een der bastaardzonen afgevaardigd naar den pastoor Schenck van Afferden, om met dezen naar Boxmeer te gaan, waar de pastoor als notaris fungeeren zou. Toen de pastoor op pad was, ging een der andere zonen naar den kapelaan, toonde het bevel uit Keulen, liet de drie huwelijksaankondigen geschieden en zich daarvan een bewijs geven. De pastoor had men eerst naar Boxmeer doen gaan, wijl deze daartoe nooit toestemming zou gegeven hebben. Maar nu ging men naar Bergen en verzocht den pastoor mede te gaan, daar Dirk de oude nu trouwen wilde. Tegelijk was de notaris Van der Heiden uit Venray op het slot, meester Gruijter van Venray en de schepenen Jan Beltjens. Zij zouden als getuigen optreden.

Wat er nu gebeurde, stemt tot vroolijkheid.

De oude, onwillige Dirk lag ziek in de torenkamer in de bed-

Foto Aug. F. W. Vogt.

KASTEEL BLIJENBEEK. VOORZIJDE EN VOORHOF.

koets. Behalve de kinderen werd niemand tot hem toegelaten als de pastoor van Bergen. De notaris en getuigen moesten op een ladder tot een venstertje opklauteren en van daar de gebeurtenis aanzien en dat alles, omdat Aleidis Custers beweerde, dat Dirk over deze trouwpartij het geheim wilde bewaren. Daarop werd Dirk afgevraagd of dat zijn vrouw was. Dirk half suf, zei eerst niets; later echter, zei hij ja — en werd daarop in den echt verbonden. Men procedeerde er later over of alles wel zoo geschied was. De buiten-getuigen op de ladder hadden niets gehoord, zij konden Dirk zelfs niet zien liggen.

Over de zaak stelde de notaris eene acte op. Nu bestonden er toch wettige bezwaren, hier niet te noemen, en toen Dirk 3 Aug. 1525 ontslapen was, en er nog oorkonden vervalscht waren, namen de kinderen Blijenbeek en aanhoorigheden in bezit. Nu begon de tijd van processen voor goed. De rechtmatige erven volgens de wet waren de kinderen der broeders.

Op Blijenbeek woedden de bastaarden. Slot, voorburcht, brug, schuur en stallen vielen in. De hoven waren verlaten en slechts de helft der opbrengst kwam in. Maar het meest leden de weerlooze onderdanen, die alle grofheden van brutale burens moesten verdragen. Adriaan van den Bijlant, heer van Well was een rauwe gast en vroeger hebben wij reeds staaltjes van hem verteld.

Hooge heeren kwamen nu tusschen beiden. Ten langen leste kocht men de bastaarden uit. De oudste maakte een verdrag, wat de anderen niet wilden erkennen. Zij liepen inmiddels met geweren gewapend rond, dreigden den pastoor dood te schieten en als bewijs van hunne vaardigheid, schoten ze den haan van den toren. Eindelijk werd men het eens. — Derick Schenck de oudste zoon krijgt 2000 goud gulden en twee hoeven, Johan krijgt Walbeek, de moeder krijgt een jaargeld, de overigen worden tevreden gesteld. Daarop trokken de Schencken, afstammelingen van Dirck en Aleydis weg en waren kleine burgers en boertjes geworden, die alleen de herinnering aan vroegere tijden mededroegen in hun beruchten naam, want Dirks kleinzoon deed later ook van zich spreken en was Maarten Schenck, krijgsoverste gehuwd met Maria van Gelder, dochter van Dirk en Frederica van Rechteren tot Vorst.

Het ligt niet in onze bedoeling hier eene levensbeschrijving te geven van den vermaarden partijganger, wiens beeltenis nog op Blijenbeek hangt en den durfal te zien geeft als een vrij somber mensch, met een streng uiterlijk. Hij is geboren omtrent 1545 te Blijenbeek bij Afferden, was van 1576—1585 in Spaanschen dienst, van 1585—1589 in Staatschen en Truchsessischen dienst, tot hij voor Nijmegen met zijne zware wapenrusting aan in de Waal viel en verdronk. De Nijmegenars vischten zijn lijk op, het werd gevierendeeld en aan iedere poort een deel gehangen. Zijn harnas werd in de raadskamer gebracht en daar bewaard. Men leest in de Raadsprotocollen van Nijmegen blz. 42—1589

Foto Aug. F. W. Vogt. KASTEEL BLIJENBEEK.
MERKWAARDIG PLAFOND DER PARADIJSZAAL.

den 11 Augusti. „De persoon van Marten Schenck doet binnen deze stad gebracht sijnde, is geordoneert dat sijn harnas in de Raitcamer sal gebragt worden om aldair te bewaeren in perpetuum rei memoriam en de quartieren aen de poort der stadt gesteld en van den aenslag en van de victorie, die Gott dese stadt op huijden verleent heeft, particulierliek ende in het lange te sehrijven aen de Hoicheid van den Hertog van Parma. En is den portier van der Hoenderpoorte toegeuegt VI gulden cijs om de tijdinghe ain de Heeren gebracht te hebben van de dood van Schenck”.

M. de Guerres de Nassau zegt Baudart. „Ut vixit, ita morixit, sine Cruce, sine Luce, sine Deo!

Dat was het einde van één van het geslacht der Schencken, dat van Blijenbeek sproot.

Zoo rumoerig als de Van Nijdeggen waren, zoo kalm en rustig is hun slot geworden in zijne landelijke omgeving, dat wij in bovenstaande regelen in zijn geschiedenis eenigszins nader wilden beschrijven.

Roermond.

A. F. VAN BEURDEN.

DE HAZELROEDE IN EERE.

IN den St. Jan's nacht, 24 Juni, kerkelijk het feest der geboorte van Johannes den Dooper, naar heidensche traditie dat van den zomerzonnestand, als de jonge paartjes over de vuren springen, de nog niet verloofde meisjes het beeld van haar aanstaande te zien kunnen krijgen, en de mensch beter dan ooit een blik in den toekomst kan slaan, gaat ook de waterzoeker er op uit, om onder het uitspreken van geheimzinnige formules den hazeltak te snijden, waarmede hij zijn nuttig werk verrichten zal.

Men weet hoe het gaat: de hazelroede rechttop vooruit dragend, stapt de tooverkundige langzaam voort, en waar ergens water onder den grond te vinden is, of metalen zijn op te delven, daar neigt de tak vanzelf ter zijde.

Ook een wilgentak wordt er wel voor gebruikt.

Men is in de verlichte negentiende eeuw ook dit bijgeloof te lijk gegaan, en bekwame mannen hebben aangetoond, dat de tak des rhabdomanten eigenlijk niet vanzelf naar beneden gaat, als hij water of metalen passeert, doch dat zijn hand onwillekeurig, en buiten zijn bewustzijn om, een kleine beweging maakt, wanneer hij *meent*, dat die nuttige stoffen zich onder zijne voeten bevinden. Wij hebben hier te doen met hetzelfde verschijnsel, dat zich vaak bij gedachtenlezen voordoet: de proefnemer, die een woord moet bedenken, doch niet uitspreken, dat dan door den gedachtenlezer genoemd zal worden, maakt onwillekeurig eene beweging met de lippen, waaruit de ander het verzwegen woord afleest.

Dat is alles nu goed en wel, doch de vraag blijft nog over — waarom meent de waterzoeker op een gegeven oogenblik, dat er water of metalen in den bodem aanwezig zijn? Is dat inbeelding, of zijn er menschen, die werkelijk de gave hebben, zulke dingen gewaar te worden?

Wij moeten het laatste wel als waar aannemen, als wij zien, wat door sommige personen in onzen eigen tijd zonder vertoon van geheimzinnigheid gedaan is. Vernemen wij bijvoorbeeld, dat vorst Hohenlohe op aanwijzing van een rhabdomant op zijne goederen een geneeskundige bron heeft gevonden, die hij voor de som van één millioen kronen aan de stad Podjebrad heeft kunnen verkoopen, dan gaat het toch niet aan, nog langer te twijfelen. En in Hongarije leeft eene voorname dame, Charlotte von Türköry, die reeds verscheiden aan waterarmoede lijdende dorpen door hare wonderbare gave uit de verlegenheid geholpen heeft. Dezer dagen kwam het bericht, dat zij op het landgoed van den beroemden violist Jan Kubelik, die indertijd ook in het Concertgebouw te Amsterdam is opgetreden, een geneeskrachtige bron heeft gevonden, die dezelfde medische waarde heeft als de Rudolfsquelle te Mariënbad. De over deze schatten belovende vondst uitermate verheugde violist heeft de bron naar zich zelf genoemd, en voert voorloopig het water al vast naar Amerika uit.

Charlotte von Türköry is onlangs door een vreemden staat uitgenoodigd, hare medewerking te verlenen tot het zoeken van petroleum.

Ook de aanwezigheid van ertsen voelt zij duidelijk.

Wij mogen haar wel een lang leven toewenschen!

SAN.

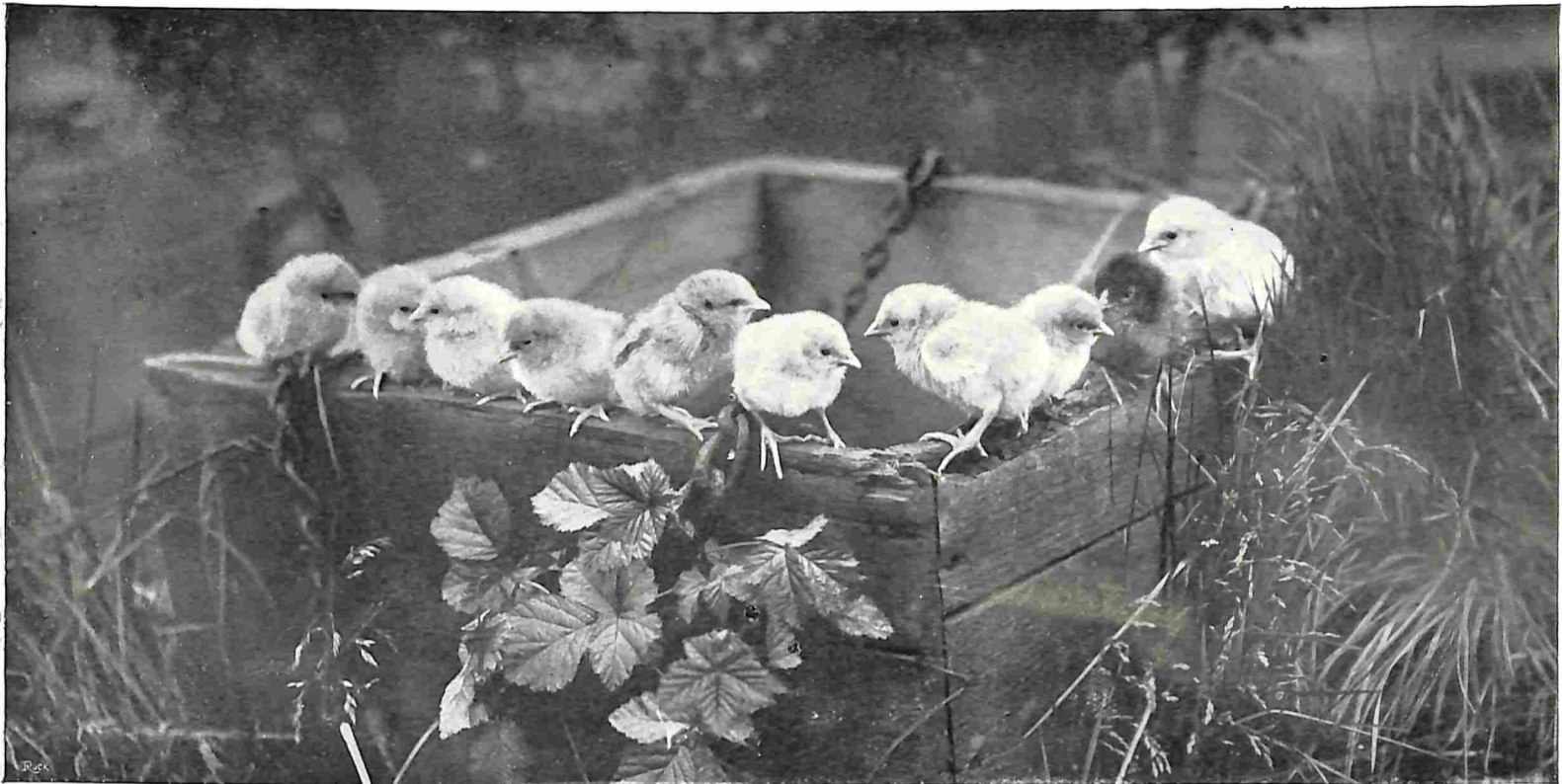
VARIA.

KUNSTWEGEN.

Onlangs heeft een artikel over dit onderwerp in „Buiten” gestaan. Ter aanvulling maken wij melding van het bericht, dat de proeven met wegen van leder te Handsworth bij Birmingham uitstekend geslaagd zijn. Na gebruik van een jaar had de weg zoo goed als niets geleden.

De leerafval wordt met asphalt en teer vermengd. Men verkrijgt dan een elastische weg, waarin de wielen der wagens geen sporen achterlaten, en die geheel stofvrij is. Men kan er bijna geruischloos op loopen.

SAN.

DE JONGE KUIKENS „ZONDER MOEDER” ZIJN NIETTEGENSTAANDE TEVREDEN MET HUN LOT.

NIEUWE THEORIËN OVER HET OPFOKKEN VAN KUIKENS.

EEN Engelschman Monson is tot de ontdekking gekomen dat verschillende kleuren van licht van groote invloed zijn op de groei van kuikens. Door proeven is bewezen geworden, dat door invloed van de verschillende lichtstralen de opfokking zeer kan bevorderd worden, vooral in de eerste levensdagen schijnt die methode de grootste inwerking te bezitten. Inzonderheid voor gevogelte, dat vetgemest moet worden, kan dit een belangrijke besparing geven, vooral voor hen die in het groot fokken.

Om eens een voorbeeld te stellen: iemand bezit 1000 kuikens. Wanneer hij die kuikens één week vroeger voor de markt gereed kan krijgen, haalt hij 1000 weken of $1000 \times 7 = 7000$ voederdagen uit. Dit alleen bewijst van welk groot belang een opfokking in deze richting kan zijn vooral voor die landen met name België, Frankrijk en Zuid-Engeland, die groote partijen mestgevoegelte fokken, ook in Nederland kan men zijn voordeel er mee doen. Voor een leek is het natuurlijk niet gemakkelijk om zich in die ingewikkelde wetten van deze soort kleuren in te werken.

Daarvoor behoort nevens groote ervaringen ook goede voorstudiën gemaakt te worden. Een ieder kan niet in de spektraalanalyse zoo thuis zijn als een natuurkundige. Daarom wil ik in 't kort met enkele woorden mededeelen welke theoriën van den Heer Monson hieraan ten grondslag liggen.

Wij allen weten wel welke tijden het gunstigst zijn voor den groei van alles. Dat geldt even goed voor planten als voor dieren.

De Pluimveefokker weet zeer goed partij te trekken van de mooie April, Mei of Junidagen voor zijne kuikens, maar hij kent ook wel de nadeelen van de overige maanden van het jaar met zijn afwisselende gevreesde temperaturen.

Wij mogen dan onze kuikens ook zoo goed verzorgen, hen voor alle mogelijke invloeden beschutten, wij mogen ook de natuurlijke moederwarmte zoo goed mogelijk nabootsen, de kracht van het licht kunnen wij gedurende dien tijd van het jaar niet vermeerderen. En juist de kracht van het licht speelt een groote rol bij de groei der kuikens.

Maar gelukkig bestaat er nog iets anders, dat wel in 't voorjaar te verkrijgen is, 't zijn n.l. de electriche lichtstralen, die in plaatsen waar een electriche centrale bestaat of van particuliere installaties in overvloed voorhanden kunnen zijn.

En 't zijn juist die stralen, waarvan de Heer Monson zich bedient, om de kunstkloek aan te vullen wat deze tekort schiet.

Die kunstkloek bestaat uit een gekleurd glazen dak, dat aldus in plaats is getreden van een houten of andere dakbedekking.

In de eerste levensweek der kuikens, wordt blauw en wit glas aangewend. Het is zeer opvallend hoe kuikens na de voeding, steeds gaarne onder het blauwe glas gaan liggen rusten.

Nadat het blauwe glas eenigen tijd dienst heeft gedaan, vangt men het blauwe en witte glas door geel glas. Men schrijft aan het gele glas, met andere woorden de gele stralen een goede invloed toe op het zenuwgestel van het kuiken. Later wanneer het kuiken 4 à 6 weken oud is, wordt rood glas ingelegd. Maar daarmee is het nog niet afgelopen, want tusschen rood en rood en tusschen geel en geel is een groot onderscheid.

Het komt er vooral ook zéér op aan, op de sterkte van afdemping van de lichtstralen. Het is een groot onderscheid of men donkerrood of vuurrood; donkergeel of lichtgeel glas gebruikt.

In de aanwending daarvan is de Thermometer de beste richt-

snoer, welke ons aanwijst hoe de temperatuur verder door de verschillende kleuren van glas daalt of rijst.

Men zal opmerken, dat het practisch onmogelijk is de jonge kuikens zoo lang in die afgesloten ruimte te houden, dat is echter ook niet geheel noodzakelijk.

De kuikens kunnen na de 4 weken rustig in de vrije natuur rondloopen er voor zorg dragende dat ze gevoerd worden en slapen onder de gekleurde glasruiten, opdat ze dien tijd van de inwerking van de gekleurde lichtstralen kunnen profiteeren!

Kuikens van 7 weken op die manier groot gebracht, daarvan zou men niet kunnen gelooven, dat ze op dien leeftijd zoo zwaar konden zijn in vergelijking met kuikens, die op de gewone manier zijn groot gebracht, deze laatste maken den indruk van pas vier weken oud te zijn.

Men heeft opgemerkt, dat juist de 4 eerste weken de kleureninwerking op de kuikens van de grootste kracht is geweest.

Wanneer men een kuiken van een week oud, grootgebracht onder de lichtstralen van gekleurd glas, plaatst naast een kuiken opgefokt volgens de gewone methoden, dan zal men het enorme verschil kunnen aanschouwen, dat de eerste eens zoo groot is als de laatste. Bij kuikens die eerst later zoo behandeld werden, heeft men ondervonden, dat de kleureninwerking weinig invloed meer heeft gehad. Kuikens die voor de vetmesting bestemd zijn, zal men goed doen, in een verblijf onder te brengen, waarvan de ramen voorzien zijn van purperkleurig glas, men heeft opgemerkt, dat deze kuikens zich veel sneller lieten mesten.

Al deze proeven en onderzoekingen zijn zeker uiterst merkwaardig. Wij staan hiervan nog pas aan het begin, daar die zaken zich nog in de kinderschoenen bevinden; maar ik geloof toch zeker, dat velen met mij van deze methoden met belangstelling kennis zullen nemen. Wellicht vinden Nederlandsche pluimveefokkers hierin aanleiding, zelf ook eens proeven te gaan nemen om den invloed van het licht op kleuren en wasdom van kuikens nader te gaan bestudeeren.

Wat ook de eindresultaten verder mogen opleveren, ieder ernstig pluimvee liefhebber moet den Heer Monson dankbaar zijn, dat hij een nieuw veld voor studie heeft geopend, hetgeen in de toekomst van groot nut kan zijn op de practische hoenderteelt.

De invloed van de werking van het licht heeft ook veel invloed op spoedige bevedering.

In Egypte waar 9 maanden van het jaar de Hoenders bijna vederloos zijn, bracht men een aantal dezer dieren in gebouwen onder, waar het licht door ramen van rood glas voorzien moest binnenvallen, de hoenders kwamen spoedig dik in de veeren, terwijl dieren die zich in het gewone daglicht ophielden, daaraan weinig verandering in de groei van het gevederte was waar te nemen. Nog een eigenaardige proef! — ook is bewezen geworden dat door aanwending van gekleurde drinkbakken dit een heilzamen invloed heeft uitgeoefend bij de spijsverteringsstoringen van de kuikens, de ervaring heeft in de praktijk geleerd, dat water in blauwe glazen drinkbakken toegediend de dieren een betere gezondheid behielden, als bij het gebruik uit gewone.

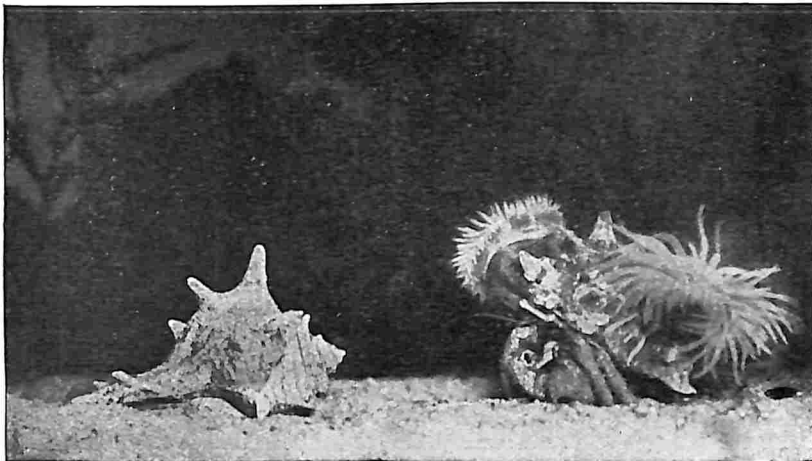
De Heer Monson is in het laatste jaar nog verder gegaan. Hij is thans begonnen proeven te nemen om den invloed na te gaan van verschillende kleuren van lichtstralen op de bebroeding van eieren. Daaromtrent zijn echter nog geen resultaten bekend.

Utrecht.

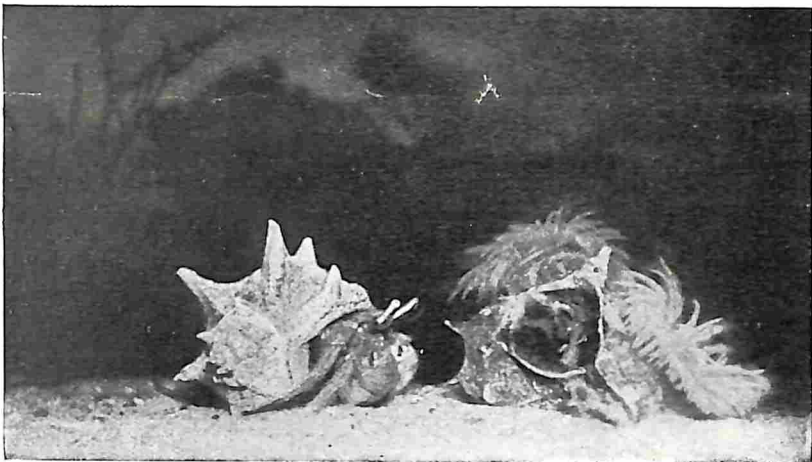
C. J. G. REPELIUS.

Vriendschap tusschen Heremietkreeft en een Zeeanemone.

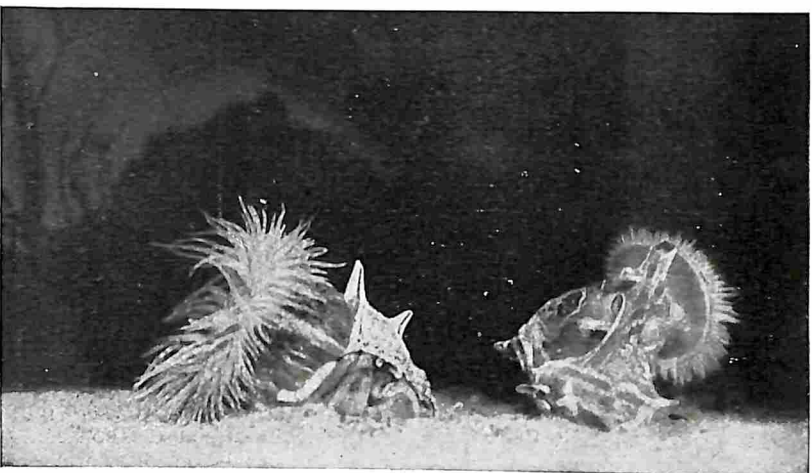
EEN der aardigste verschijningen in het leven der dieren en planten is de z.g. symbiose, het stelselmatig samenleven ten voordeele der beide partijen, van dier en dier, dier en plant of plant en plant. Het aantal voorbeelden van symbiose groeit steeds aan en de kennis dezer verhoudingen heeft niet alleen zuiver wetenschappelijk nut, maar er zijn ook gevallen bekend, waar het stelselmatig samenleven van levende wezens ook voor ons direct van groote waarde is, *economisch* nut heeft, zooals men dat gewoonlijk noemt. Met het typische voorbeeld, dat hierbij in beeld is gebracht, is dit niet

I. RECHTS EEN HEREMIETKREEFT IN EEN OUD HUISJE VAN EEN BRANDHORENSLAK, WAAROP ZICH TWEE ZEEANEMONEN GEVESTIGD HEBBEN. LINKS LIGT EEN LEDIG NIEUW HUISJE VAN DE GENOEMDE SLAKKENSOORT. DE ZEEANEMONEN, WAARVAN DEGENE DIE ZICH RECHTS BEVINDT, DE TENTAKELS EEN WEINIG, DE ANDERE DE TENTAKELS GEHEEL UITGESPREID HEEFT, HEBBEN ZICH AAN BEIDE ZIJDEN VAN DE OPENING VAN HET SLAKKENHUISJE VASTGEHECHT. ZIJ ZIJN DOOR EEN RIJ STEKELS, WAARMEDE DIT BEZET IS, VAN ELKAAR GESCHIEDEN.

II. DE KREEFT HEEFT Z'N NIEUWE WONING (SLAKKENHUIS) BETROKKEN. HIJ BEWEEGT ZICH IN DE RICHTING VAN HET VERLATEN HUISJE MET DE TWEE ZEEANEMONEN; DIT LIGT MET DE OPENING SCHUIN NAAR VOREN GERICHT.

III. DE EENE ZEEANEMOON IS OP HET DOOR DEN KREEFT NIEUW BETROKKEN HUISJE OVERGEGAAN. ZIJ HECHT ZOOALS TE VOREN AAN 'DE RECHTERZIJDE VAN DE SCHELP, MAAR EERST NOG ZOO LAAG, DAT HAAR GEWICHT DEN KREEFT MET HET HUISJE NAAR DIEN KANT DOET OVERHELLEN. HET VERLATEN HUIS MET DE TWEEDE ACTINIE STEEKT MET DEN TOP IN HET ZAND.

het geval. Economisch nut heeft dit samenleven niet, wel kan het ons toonen, dat er in de Natuur nog andere verhoudingen bestaan dan die van eter en gegetene, roover en prooi, en dat tusschen *zeer verschillende* levende wezens iets bestaat, wat men vriendschap zou kunnen noemen, al blijft de grondslag der genegenheid dan ook op egoïsme berusten.

De partij „ten eenre” is een kreeft, „Heremietkreeft” genaamd om z'n eenzaam hokken in een soort van kluis. Wij kennen de kreeften als strijdbare, gepantserde ridders, ja als roofridders. Wat 't laatste betreft, is ook de Heremietkreeft niet mis, maar met z'n bepantsering is het niet geheel in den haak. Z'n achterlijf mist die en is week en onbeschermd en om daarin te voorzien, steekt hij dit in een leeg zeeslakkenhuis.

Men beweert, dat de Heremietkreeft de daarin huizende slak eerst oppeuzelt en dat is natuurlijk zeer wel mogelijk. Bij zijne strooptochten sleept zoo'n Heremietkreeft z'n huis overal mede en groeit hij uit z'n „jas”, dan zoekt hij een nieuwe en grotere.

De partij „ten andere” is een zeeanemone met den fraaien naam van *Adamsia palliata*.

Heeft de Kreeft zijn stevige scharen te zijner beschikking, de Anemoon verdedigt zich door middel van hare netelbatterijen. Deze bevinden zich in de voelarmen of tentakels, die in een kring om haar mond zijn geplaatst. In tegenstelling met den zeer beweeglijken kreeft is zij aan een bepaalde plaats gebonden. Het is haar slechts met moeite mogelijk zich te verplaatsen en wel door middel van haar voet, op slakkenmanier. Zij moet dus kalm wachten tot bij ongeluk een of ander rampzalig gedierte één der tentakels aanraakt. Dan wordt het op polypen-manier met duizende werpspiesen doorschoten en naar den mond gevoerd.

Een ingenieus voorvader van deze zeeanemoon kan bemerkt hebben, dat in de nabijheid van een dineerende Heremietkreeft, nogal 't een en ander van den disch overschoot en het moet er toe gekomen zijn, dat hij zich op het huis van den kreeft nederzette. Door zijne nakomelingen is deze gewoonte steeds nagevolgd en nu hebben deze, als 't ware met den kreeft een soort van verbond aangegaan. Zij trekken voordeel van de groote beweeglijkheid van hun vriend. Nu komt hen meer voedsel in den mond, dan wanneer ze, op een rots of steen vastgehecht, voedselaanvoer aan het toeval moeten overlaten en tevens bestaat er groote kans, dat hen door den waterstroom, restjes van 't maal van den kreeft in den mond wordt gevoerd.

De kreeft geniet daarentegen van de zeer afdoende bescherming der netelbatterijen, die elken vijand welke den tweebond gemaakt de volle laag geven. Misschien geniet hij meer voordeelen, maar dat is niet met zekerheid bekend. *Stellig is het met zijn willen en weten, dat de Adamsia met hem mede reist.* Het bewijs daarvoor is in de afbeeldingen neergelegd. De kreeft neemt namelijk, als hij „verhuist”, zijne vriendin mede. Hij kruipt daartoe eerst in zijn nieuwe woning en sleept deze naar de verlaten, oude schelp. Hoewel hij van nature een tamelijk rusteloozen aard bezit, wacht hij nu heel geduldig tot de Adamsia van het oude huis op het nieuwe is overgegaan. Zelfs helpt hij haar zoo noodig een handje, door den voet der Anemone voorzichtig los te maken. Bij een andere soort dan hier is afgebeeld, gaat de kreeft zelfs zoo ver, de anemone daarna vast te grijpen en haar net zoolang met haar voet tegen den wand der woonschelp te drukken, tot zij daaraan vasthecht. De Anemoon geeft in een dergelijk geval duidelijk blijken, dat zij deze handelwijze, waarbij het soms allesbehalve zachtzinnig toegaat, goedkeurt. Trekt zij gewoonlijk bij aanraking den tentakelkrans krampachtig samen, of begroet zij den aangrijper met een netelsalvo, tegenover den kreeft is ze de mee-gaandheid zelve.

Op de afbeelding ziet men twee anemonen op ééne schelp. De vorm van dien schelp „Brandhorenslak, (*Murex brandaris* L.), bewerkt in dit geval gelijke verdeling van den last op het steunvlak, wat den kreeft het voortbewegen zeer vergemakkelijkt. Deze lastverdeling wordt bewerkstelligd door doornige uitwassen aan den schelp. Deze komen verder nog bij de verhuizing te pas, de Heremietkreeft zou die namelijk als een wig tusschen den voet der anemoon, en de oude schelp brengen, wat de verhuizing der Anemone zeker vergemakkelijkt.

In den laatsten tijd is nog een ander geval van samenleving tusschen een schaaldier en een Anemoon bekend geworden.

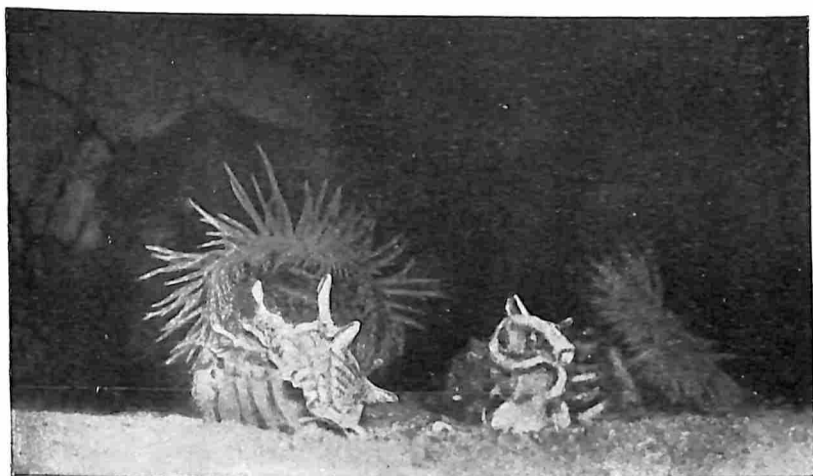
In dit geval is het schaaldier een krab, *Melia* geheeten. Deze gebruikt een zeeanemoon eenvoudig als wapen. Wordt hij aangevallen, dan pakt hij 't anemoontje ruw beet, en op 't oogenblik dat dit uit angst de netelbatterijen afschiet, houdt hij het diertje den aanvaller voor, die aldus door een netelkartets getroffen wordt. De krab gebruikt z'n levend kanon tot dit totaal uitgeput is en neemt dan eenvoudig een nieuw in gebruik.

Dat is natuurlijk geen symbiose meer, maar echt parasitisme.

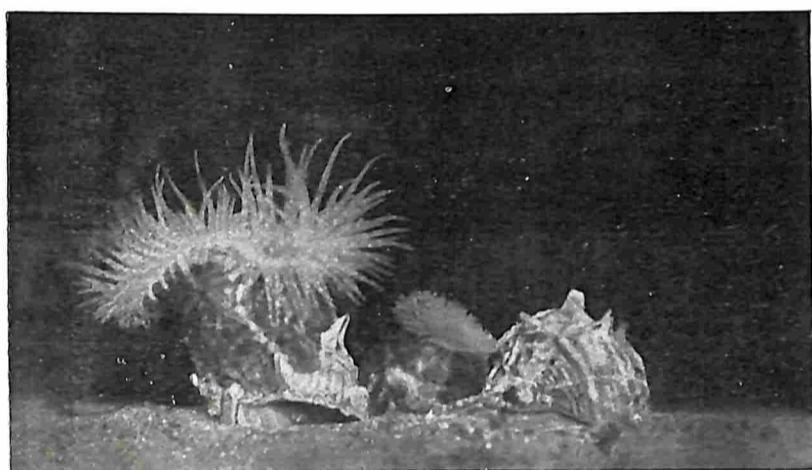
S. LEEFMANS.

RECTIFICATIE.

In het artikel: „Doodgravers aan het werk”, voorkomende in het Nummer van 4 November j.l., blz. 526, is in het onderschrift van Fig. III, een drukfout blijven staan. De insecten-voet bestaat namelijk uit LEEDJES en niet uit BEDJES.

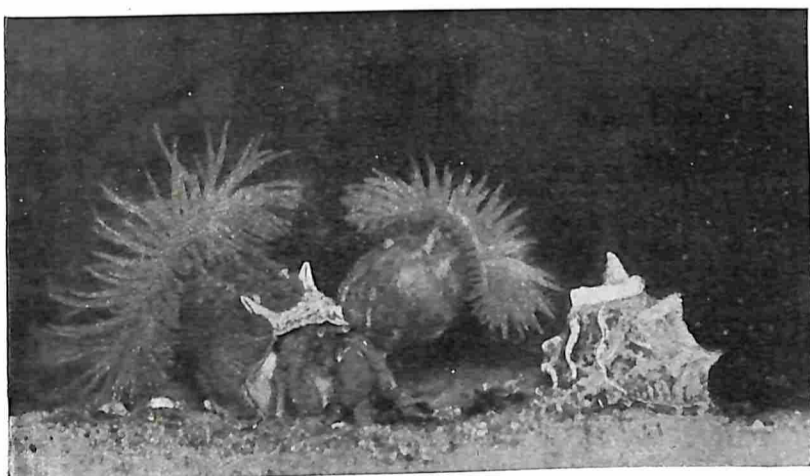

IV. DE HERMIETKREEFT IN ZIJN NIEUWE HUIS; VAN LINKS GEZIEN, DE VERHUISDE ZEE-ANEMOON ZIT NU RUIM EN MET GEHEEL UITGESPREIDE TENTAKELS (VANGARMEN), HOGER TEGEN DEN SCHELP. HAAR VOET HEEFT ZICH ALS EEN TAPIJT OM DE STEKELACHTIGE UITWASSEN VAN DEN SCHELP GELEGD. OOK DE ANDERE ACTINIE, DIE MET HET OUDE HUIS OP DEN BODEM LIGT, HEEFT ZICH MEER UITGESPREID.

V. TERWIJL DE EERSTE ZEEANEMOON MET WIJD UITGESPREIDE TENTAKELS HET GROOTSTE DEEL VAN HET NIEUWE SLAKKENHUIS OVERDEKT, IS DE ANDERE (OP HET OUDE HUIS) DIE IN TEGENSTELLING MET HARE ZUSTER HAAR VANGARMEN BIJNA GEHEEL HEEFT INGETROKKEN, VAN PLAN, OOK NAAR DE NIEUWE WONING TE VERHUIZEN.

De Kreeft ondersteunt dit voornemen. Nadat hij zijn nieuwe huis zoodanig tegenover het verlatene had opgesteld, dat de „steelen" der schelpen zich ongeveer naast elkaar bevonden, trok hij zich geheel in het binnenste van zijns schelp terug; zoodat de opening daarvan bijna den grond raakte. Slechts het eind van eene schaar is nog in de opening zichtbaar. Hierdoor bereikt hij, dat de steelen der schelpen in één vlak komen te liggen. Terwijl hij nu eenige seconden bewegingloos in deze houding blijft, schuift de Anemone zich over de steelen der beide schelpen, als over een brug, langzamerhand van het oude huisje op het nieuwe.

VI. DE KREEFT PRIJKT MET DE BEIDE ZEEANEMONEN, DIE DE TENTAKELS TEN VOLLE HEBBEN UITGESPREID. DEGENE DIE HET EERST VERHUISD IS, ZIT NU GEHEEL RUIM MET UITGEBREIDE VOET, DE ANDERE IS, TENGEVOLGE VAN HAAR NAUWE AANHECHTPLAATS OP DEN STEEL DER SCHELP, SCHROEFVORMIG GEDRAAID.

TUSSEN DE OPNAMEN 1 EN 2 LIGGEN ONGEVEER 3 UREN, TUSSEN DE OVERIGE 12-24 UREN. ALLES OP 3/5 DER WARE GROOTTE.

PALLAS ATHENE.

Volkrijke steden hoedt gij met uw speer
Pallas Athene, wijze, rijk aan raad,
die oorlogsdaân in 't dapper hart beraamt.
Weest ons gegroet, dat zegenrijk en schoon
ons leven zij, dochter van grooten Zeus.
Blauwoogig zijt ge, blauw, zooals de lucht
wanneer in 't vroege voorjaar, hel en blij,
het levend goud rijker de zon ontvloeit
en ijl-licht zweeft door het onmeetlijk ruim,
zonder ophouden tot de nacht weer rijst
en 't heer der sterren fonkelt in de lucht.
Geen overwint den weerstand van uw hart,
eeuwige jonkvrouw, die de stad behoedt.
Zeus nam uw eigen moeder in zich op
en droeg uzelf tot eens de dag was daár.
Zij was een dochter van Okeanos,
den God der waatren van de wereldzee.
Godin, haar wijsheid leefde in u voort,
jonkvrouw geprezen, strijdbaar godenkind,
toen gij gewapend uit zijn godlijk hoofd
ter wereld kwaamt, o Pallas, hooggeroemd.
Uw vader gaf aan u de hoogste macht,
want diepe liefde leefde in zijn hart.
Groot is de liefde van den wijzen God,
dien men den grootsten van de Goden noemt,
wijdziend en heerschend, eeuwig naar zijn wil,
God van rechtvaardigheid en God van licht,
godlijke denker, die de waarheid eert
en vader is van menschen en van goën.
Hij is 't, die alle dingen denkend vindt
en gansch doorschouwt zijn wereldwijd heeal.
Vorsten en hee schers geeft hij ieder volk,
al naar hun waarde, innerlijk doorzien.
Wanneer hij heeft gebogen zacht zijn hoofd
is onherroepelijk zijn raadsbesluit.
Weldadig is zijn hart en goedertieren
en staag bereid te luistren naar gebeën.
Hij schenkt aan de aard de zegening van regen,
na heevge droogte, zendt heilzame winden
en gunstig weer voor 't bloeiend akkerland.
Bergtoppen zijn hem heilig en hij drijft
wolken door 't ruim, verzameld naar zijn wil.
Wanneer hij storm doet woeden door de lucht
en bliksems zendt, geworpen door zijn hand,
wacht men op aard hetgeen zijn wil volbrengt.
Groote bewondring greep den Goden aan,
toen ge uit des aegisdragers godlijk hoofd
sprongt op den grond en hieft uw scherpe speer.
De Olympos beefde door dien dollen sprong
en wapenklank doortoog gonzend de lucht,
tot over de aarde, wijd en rijkbebloemd.
Hoog stond gij, jonkvrouw, voor uw vader toen,
en 't heer der goden zag verstomd u aan.
De purpen golven van de groote zee
botsten tesaam en toen werd alles stil.
De zoon van Hyperion hield in toom
zijn snel gespan en wachtte tot gij naamt
uw gouden wapens, blinkend in het licht.
Toen tradt gij voort en Zeus verheugde zich,
der Goden Vader, die den aegis draagt,
een groote blijdschap leefde in zijn hart,
daar gij, Godin van wijsheid, waart zijn kind.
Breng welvaart en beschaving door uw kunst,
bescherm de steden en 't omliggend land,
Godin van wijze wetten en van 't recht.
Handwerken, edel, zijn u welbemind,
den dulder biedt gij bijstand door uw raad.
Gewijd is u de olijf en ook de uil,
heloogig als gij zelve, kind van Zeus,
gewijd de vogel, die den dag begroet,
kraaiend zijn welkom bij de áleersten glans,
weest de slang, die kronkelt uw speer.
Weest ons gegroet, wij roemen, Pallas, u,
wier wijs belijd beschermt de sterke stad.

Naar aanleiding van de Homerische Hymne:
ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΝ.

JOANNES REDDINGIUS.

EEN BELANGRIJKE ONTDEKKING OP HET GEBIED DER FOTOGRAFIE

Voor eenigen tijd is in Engeland eene ontdekking gedaan, welke ongetwijfeld van groot belang zal blijken voor de fotografie. Er is n.l. een middel ontdekt, waardoor de Solarisatie wordt vermeden. Daar de termen: Solarisatie, Irradiatie en Halatie (halo-vorming) door amateur-fotografen nogal eens met elkaar worden verward, wil wij de beteekenis ervan even uiteenzetten.

Wanneer men, in een kamer of gang de afbeelding den rand van het venster omgeven door een wazigen lichtkrans, terwijl

de rand van het venster meestal niet duidelijk te zien is. Dezen lichtkrans noemt men halo. Het verschijnsel ontstaat, doordat een deel van het licht dat op de fotografische plaat valt, door de lichtgevoelige laag heen gaat, ook door de glasplaat heen, en dan aan de achterzijde van de glasplaat weer wordt teruggekaatst. Dit teruggekaatste licht bereikt dan weer de gevoelige laag, doch, daar de meeste stralen schuins op de fotografische plaat vallen, komt deze tweede lichtindruk iets naast de eerste. Het licht kan binnen in de glasplaat nog meerdere malen worden teruggekaatst, en daardoor de halo nog breder worden. Behalve deze werking, de „Halatie”, draagt ook nog de „Irradiatie” bij tot het vormen van deze halo.

Onder Irradiatie verstaat men de verstrooiing van het licht in de gelatinelaag, en deze lichtverspreiding of verstrooiing is des te sterker, naarmate de gelatine meer ondoorschijnende deeltjes bevat. Immers elk ondoorschijnend deeltje, waarop een lichtstraal valt, werkt zelf weer als lichtgevend punt op de lichtgevoelige deeltjes die er naast liggen. Bij zeer ondoorschijnende gelatine is er dus betrekkelijk veel irradiatie, maar weinig halatie (omdat betrekkelijk weinig licht het glas bereikt). Bij zeer transparante gelatine daarentegen, is er weinig irradiatie (daar er weinig ondoorschijnende deeltjes zijn), maar veel weerkaatsing in de glasplaat. De halo-vorming kan nagenoeg geheel vermeden worden, door platen met „backing” of Isolarplaten te gebruiken.

Bij de eerste categorie, de „backed plates”, is de rugzijde der glasplaat bestreken met een zwarte of roode stof („plate-backing”), welke de lichtstralen opslorpt, die den achterkant der glasplaat bereiken, en daardoor de terugkaatsing sterk vermindert. Bij de tweede soort is er tusschen de lichtgevoelige laag en de glasplaat een dunne roode laag aangebracht, die de lichtstralen belet in het glas te dringen en hun hinderlijke kaatsspelletje te beginnen. Beide soorten noemt men Anti-halo-platen. Afb. 1 (een poortje in 't Oude-Buiten-Gasthuis) is opgenomen op een plaat met backing.

Een heel ander verschijnsel is de Solarisatie. Wanneer een deel van de gevoelige plaat zeer sterk wordt overbelicht, b.v. wanneer men een langzame momentopname of zelfs een tijdopname maakt van een landschap met de zon er boven, dan wordt bij het ontwikkelen de zonneschijf niet zwart, maar blijft wit (dus wordt op den afdruk zwart). Deze omkeering van het beeld noemt men Solarisatie (Sol = zon).

In den goeden ouden tijd, toen bij het natte collodion procédé aanvankelijk slechts zilver-jodide als gevoelige stof werd gebruikt, trad zeer vaak solarisatie op. B.v. bij een gewoon landschap kwam al het aardsche behoorlijk op het negatief te voorschijn, maar de hemel was dikwijls geheel gesolariseerd, en wilde bij het ontwikkelen niet opkomen. Tegenwoordig hebben wij van solarisatie alleen nog maar last, als het beeld van de zon of een andere sterke lichtbron (electrische lampen) op onze plaat valt. Het eigenaardige is, dat bij zéér sterke overbelichting (± 10.000 maal zoo lang als voor een normaal beeld) opnieuw omkeering plaats heeft, zoodat het beeld dan weer gewoon (negatief) ont-

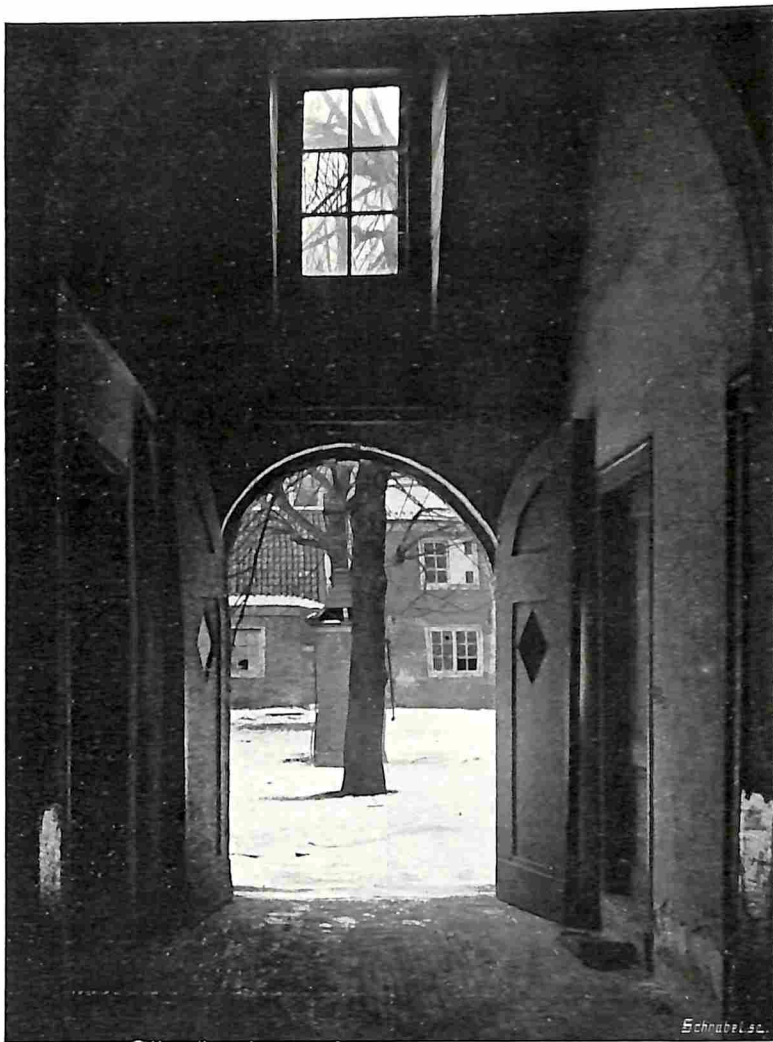

Foto J. Stärke.

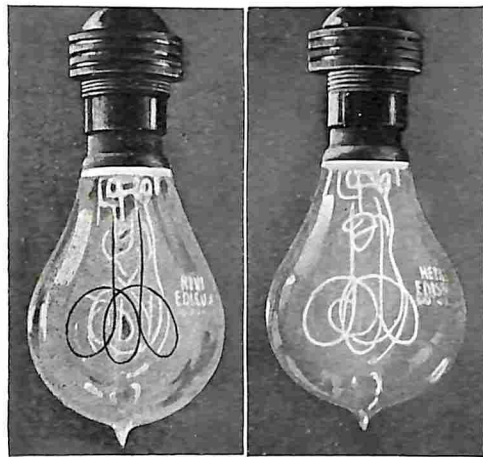
POORTJE IN HET OUDE BUITEN-GASTHUIS.

wikkelt. Over de verklaring der solarisatie is men het nog niet geheel eens. De ontdekking van W. H. Caldwell, nader uitgewerkt door E. Sanger Shepherd, is deze: wanneer men aan de emulsie der gevoelige platen toevoegt een weinig van een zout of verbinding van hydrazine $N.H_2 NH_2$, dan vertoonen deze platen géén Solarisatie meer. Bij trapsgewijs toenemende belichting van een plaat blijft ook de dichtheid der plaat (bij het ontwikkelen) regelmatig toenemen. Zelfs met een booglamp, ja zelfs met de zon, ontstaat geen omkeering door overbelichting! Een electr. gloeilamp werd opgenomen, met F. 22, 10 minuten belicht, op twee gelijksoortige platen, waarvan de eene met de hydrazineverbinding was behandeld. De twee platen werden even lang belicht en gelijk ontwikkeld. Bij de onbehandelde (Afb. 2.) is de gloeiende draad gesolariseerd (dus zwart op den afdruk), terwijl bij de behandelde plaat (Afb. 3.) de gloeidraad juist (wit) wordt afgebeeld. Hetzelfde verschil bij een booglamp, die 120 seconden werd belicht. Bij de gewone plaat (Fig. 4.) is de lichtboog tusschen de koolspitsen gesolariseerd, bij de behandelde plaat (Afb. 5.) niet.

Ook het onaangename gevolg van gewone overbelichting, een flauw, krachteloos negatief zonder behoorlijk contrast tusschen licht en donker, wordt bij de hydrazineplaat bijna geheel weggenomen. Immers het flauw worden van het negatief is reeds een begin van omkeering; hetgeen zwart moet worden, wordt slechts flauwgrijs. Volgens mededeeling van Sanger Shepherd geven de met hydrazine behandelde platen ook bij 20 tot 30 malige overbelichting en gewone ontwikkeling nog een normaal negatief. De lichtgevoeligheid („snelheid”) van de plaat wordt door de behandeling wel iets, doch slechts weinig verminderd.

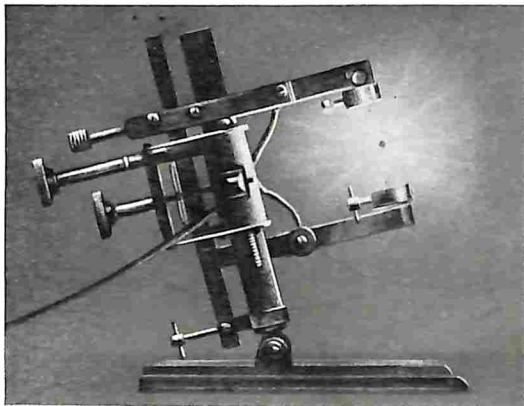
Over de verklaring van de werking der hydrazine-derivaten zijn de geleerden het nog lang niet eens, dus willen wij de lezers voorloopig niet lastig vallen met theorieën daaromtrent.

Nog een ander nut van de hydrazine is, dat dezelfde gelatinbromide-hydrazine-emulsie op papier kan dienen als bromidepapier, gaslichtpapier, of P. O. P. (printing-out-paper, voluitdrukkend papier). Men kan het dus zéér kort, bij lamplicht belichten en in de donkere kamer ontwikkelen (zooals snel bromide papier), of kort bij daglicht afdrukken en in een donker hoekje van de kamer ontwikkelen (zooals de z.g. gaslichtpapieren. Lenta, St. Lukas, Ridax etc.), of afdrukken tot er een flauw beeld zichtbaar is, en dit verder ontwikkelen, of geheel voluit afdrukken en dit beeld fixeren of kleurfixeren. Bij het overdenken van deze mogelijkheden begint het ons een klein beetje te duizelen. Wij zullen nog een weinig geduld moeten hebben eer wij dit papier in werkelijkheid voor ons zien. Inmiddels is in Duitschland reeds patent genomen op het vervaardigen der hydrazine-platen. Ook bij orthochromatische platen kan de hydrazine behandeling worden toegepast, zoodat wij metertijd orthochromatische, anti-hallo, anti-Solarisatie platen kunnen verwachten. Een prachtige gelegenheid voor een nieuwe term: Ortho-hydrazin-isolar platen! Er schijnt hier een belangrijke ontdekking gedaan te zijn, die ook voor de amateur-fotografen van groot nut zal blijken. J. St.

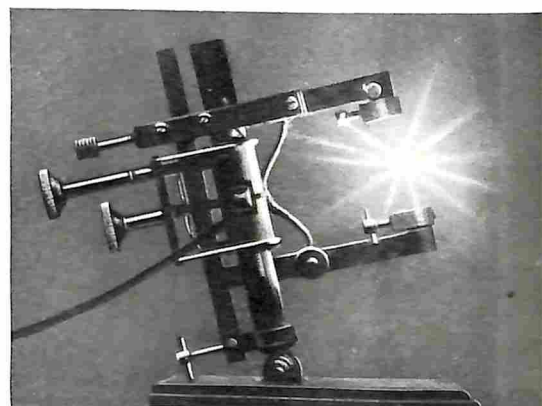

Fotografische opname op een plaat welke niet is behandeld met hydrazineverbinding.

Fotografische opname op een plaat welke wel is behandeld met hydrazineverbinding.

Fotografische opname eener booglamp op een plaat welke niet is behandeld met hydrazineverbinding.

Fotografische opname eener booglamp op een plaat welke wel is behandeld met hydrazineverbinding.